Az üzlettől való végleges visszalépés miatt, nagyszerü, hatóságilag engedélyezett

az „Ypsilanti"-hoz **szolid végeladás.** az „Ypsilanti"-hoz

KOLLARITS JÓZSEF ÉS FIAI

Budapest, IV. ker., Váczi-utcza 5. szám alatt.

4547 **Vászon, pamutáru, asztalnemü, zsebkendő, női, férfi- és gyermek-fehérnemüek.**

Menyasszonyi kelengyék. Az idénynek megfelelő mindennemü **téli szövött áru,** továbbá harisnyák, lábtyük, ujjasok és nadrágok; nagy választék **franczia ruhakelmékből** stb. a czikkhez mérten mélyen leszállitva: 10, 20, 30—40% árengedmény.

Horgony-Pain-Expeller.

Ezen rég jónak bizonyult bedörzsölést csúz, köszvény, tagszaggatás stb. ellen legjobban ajánlhatjuk a t. cz. közönség figyelmébe. Egy üveg ára 40 és 70 kr. és a legtöbb gyógyszertában kapható.

Csak horgonnyal valódi!

Harmonikáról külön árjegyzék!

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Legjobb és Leghirnevesebb Pipere Hölgypor

La VELOUTINE

Különleges Riszpor BISMUTTAL VEGYITVE

CH. FAY, ILLATSZERÉSZ, PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

BUTOR RÉSZLETRE.

Butorokat, szőnyegeket, függönyöket kaphatnak olcsó áron minden állásu szolid évi lakók, mint hivatalnokok, lelkészek, tisztek, kereskedők

Budapest, IV., magyar-utcza 1. sz. I. emelet

d. e. 8—12 és d. u. 2—6-ig. 4509

Dr. Lengiel Fr.-féle nyirfabalzsam.

Kir. szab. Svédhonra.

Már magában véve szon növényi nedv, a mely a nyirfából kifolyik, ha annak törzset megfurjuk, emberemlékezet óta mint a legkitünőbb széptő szer volt ismeretes, ha azonban ezen nedv a feltalálo utasításai szerint, balzsammá alakittatik át, csak akkor nyer ugyszólván csodálatos hatást.

Ha este megkenjük vele az arczot vagy más bőrtészeket, akkor másnap csaknem észrevehetetlen pikkelyek válnak le a bőrről, a mely ezáltal fehérre és gyöngéddé válik.

Ezen balzsam kisimitja az arczon a ráncokat és hiudőhelyeket, ifju arczszint, a kéznek fehérségét, és üdeségét kölcsönöz; a legrövidebb idő alatt eltavolitja a szepiót, majfoltot, anyajegyeket, orrvereséget, bőratkát s a bőr minden más egyéb tisztatalanságait.

Ára egy korsónak, használati utasitással együtt, 1 frt 50 kr.

Dr. Lengiel orvosi Benzoe-szappana

a legalkalmasabb bőrápoló szappan, mely a bőrt gyengéddé s finommá teszi s hivatva van a nyirbalzsam hatását előmozditani. Ára 60 kr.

Kapható minden jobb gyógyszertárban. **Főraktár:**

Török József gyógyszert., Budapest, király-utcza 12.

Aradon: Ring S. gyógyszerésznél. 4541

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvárusnál kapható

VÍG ÓRÁK

ELBESZÉLÉSEK, TÁRCZÁK.

Irta

BERCZIK ÁRPÁD.

Ára füzve 1 frt 20 kr.

Tartalom: Leány! — Ottil. — A bárányka. — Hogy töltötte napjait az öreg úr? (Emlékjegyzetek Deák Ferenczről.) — Szól a madár! — A bűs magyar. — Egy pesti ház. — A commisió. — Virginia. — Az a bizonyos «egy» ruha. — A fehér rókák. — A mandátum. — Először s aztánbázban. — Jó bor. — Az első látogatás. — Ügyetlen udvarló. — A hódprémes kabát. — A kölcsönkérők. — A grajzler. — A beteg diák. — Egy szakáll története.

4534 **Patkósczögek gummi-betéttel.**

Legjobb a sima kocsutakra.

Teljes elhasználásig alkalmas!!

Pártalépés lehetetlen!

Szabadék-tulajdonosok

E. GÖTZE & Co.

BERLIN S, alte Jacobstrasse 79

Árjegyzékek ingyen s bérmentve.

Csak 3 frt

a legszebb és legczélszerübb

Karácsonyi Ajándék.

(Emlék az elhunytakról.)

Arczképek életnagyságban

Bármely beküldött fénykép után. Előleg 1 frt. Szállitási idő 10 nap. A hü hasonlatért kezesség vállaltatik. A fénykép sértetlen marad. Karácsonyi ajándékul szánt megrendelések előbb küldendők be.

BODASCHER SIEGFRIED,

jutalomdijazott műterme,

Bécs, II. Grosse-Pfarrgasse 6.

A „Franklin-Társulat" kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kaphatók

az 1892. szökő évre szóló általánosan kedvelt dús tartalmu

NAPTÁRAK

ugymint:

ISTVÁN BÁCSI NAPTÁRA. XXXVII. évfolyam. Képekkel. Alapitá Majer István. Füzve 50 kr.

PROTESTÁNS UJ KÉPES NAPTÁR. XXXVIII. évf. Szerk. *legifj. Szász Károly.* Füzve 50 kr.

FALUSI GAZDA NAPTÁRA. XXVIII. évfoly. Szerkeszti *Kovácsy Béla.* Füzve 80 kr.

LIDÉRCZ-NAPTÁR. XXXI. évfolyam, képekkel. Füzve 60 kr.

HONVÉD-NAPTÁR (egyuttal katonai naptár). XXV. évfolyam. Szerkeszti *Áldor Imre.* Füzve 60 kr.

A MAGYAR NŐK HÁZI NAPTÁRA. XXIV. évfolyam. Képekkel. Füzve 60 kr.

BORASZATI NAPTÁR. Szerk. *dr. Nyári Ferencz.* XIX. évfolyam. Füzve 80 kr.

SZÉKELY-EGYLETI KÉPES NAPTÁR. Szerkeszti a központi választmány megbizásából *Benedek Elek.* XI. évfolyam. Füzve 25 kr.

NEUER ILLUSTR. VOLKS-KALENDER für Ungarn u. Siebenbürgen. XXVII. Jahrg. Geheftet 50 kr.

HATÁRIDŐ-NAPTÁR, mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek, utazók és üzérek számára, hasznos jegyzetekkel és 366 üres lappal ellátva, irópapiron és kemény kötésben 1 frt 20 kr.

A MAGYAR NÉP NAPTÁRA. Szerkeszti ifj. *Tatár Péter.* Képekkel. XXXVII. évfolyam. Füzve 25 kr.

UJ FALI NAPTÁR egész iv 20 kr.

NEUER WANDKALENDER, 1 ganzer Bogen 20 kr.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utcza 4. sz.)

49. SZÁM. 1891. BUDAPEST, DECZEMBER 6. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | egész évre 12 frt, félévre 6 • | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt, félévre 4 • | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt, félévre 3 • | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

HUNFALVY PÁL.

1810—1891.

RITKÁN érintkezik közelebbről a dicsőség éltető fénye az enyészet zordon éjjelével, mint a magyar tudományos élet egyik első rendü alakjának, Hunfalvy Pálnak jubileumán, a melyet alig harminczkét óra mulva a nemzet gyásza váltott fel. Az üdvözlő szónokok magasztalásai közt mintha megcsendült volna a végzet utolsó szava, mely a magyar tud. akadémia valódi díszét, Hunfalvy Pált is kiszólitotta az élők sorából. Ki hitte volna, hogy arról az emelvényről, a melyen a nagy tudós még szombaton (nov. 28.) oly hálás szívvel emlékezett meg az akadémia alapitóiról, s áldotta azok emlékét, a kik ez első tudományos intézetünket megalkották: harmadnap mulva, hétfőn, már az ő halálát hirdeti az akadémia elnöke, a fájdalomnak szívből eredő csöndes, de megható hangján, hogy «Hunfalvy Pál itt e palotában ravatalon fekszik». Bár nyolczvanegy esztendő nehezedett vállaira, s több mint félszázad szakadatlan munkájának nyomai jelölték pályáját, a ki ismerte, korán sem gondolhatá, mily közel áll a kimúláshoz. Azonban a veszteség nagyságát enyhitik e hosszú és szép pálya maradandó érdemei, azok az eredmények, a melyeket Hunfalvy működése alkotott, azok a sikerek, a melyeket elért s az a dicsőség, a melyet önmagára és nemzetünkre árasztott. Ha volt valaki, a kit a tisztes munka, a lelkesült és lelkesitő törekvés alacsony sorsból emelt az ország elsőrendü nagyjai közé és a kinek tevékenységén és jellemén mit sem változtatott az emelkedés: Hunfalvy bizonyosan ilyen volt. A szegény nagyszalóki földmives fiát, a ki az elemi iskolák elvégzése után magasabb iskolába sem mehetett egy ideig, ugyanaz a tudásvágy élesztette, táplálta és vezette, mint később a lőcsei nevelőt, a késmárki tanárt, az akadémia osztályelnökét s a főrendi ház kinevezett tagját. Társadalmi állása nagyot változott: az igazság kiderítésére irányzott törekvése mindig egyforma volt, lankadatlan, nagy tért befoglaló, nemes és áldásos.

A klasszikai irodalom tanulmányozása és magyarázata és a román népek történetének vizsgálata között mily roppant hosszú utat kellett megtennie, hogy a tudomány különféle ágaiban mindenütt maradandó nyomokat hagyjon hátra, a melyek a későbbi kutatóknak kijelöljék a követendő irányt, örökségül hagyják az összegyűjtött szellemi kinceseket, a melyek az európai tudományosság embereinél is valódi értékek. S mindezt önerejéből kezdte, önerejéből végezte, nem örökölve szüleitől semmit, még nevét sem, a melyet ő viselt először s ő tett tiszteletreméltóvá.

Hunfalvy atyja szegény földmives volt, Hunsdorfernek hivták s ebből a névből magyarositotta a maga nevét, a melyet aztán öcsese, János, a szintén európai hiru földrajzíró is elfogadott és viselt. Pál, az idősb testvér, 1810 márcz. 12-én született s mint gyermek, szülőhelyén, Nagy-Szalókon kezdte az elemi ismereteket elsajátitani s a falu derék lelkészének köszönhető, hogy a gyermek képzése abban nem maradt az elemi iskolák végeztével. A lelkész figyelmessé lévén a szegény, de annál törekvőbb fiú buzgó olvasási s tanulni szerető hajlamára: ki tudta eszközölni, hogy Pál a középiskolákat is megkezdhette Késmárkon s folytathatta Miskolczon az evangelikusoknál, mindenütt kitünő sikerrel s tanárainak megérdemelt szeretetével.

A falusi kis fiú előtt új világ nyilt Késmárkon. «Tovább egy hétnél, — irja később visszaemlékezéseiben, — bámulva néztem a futkározó

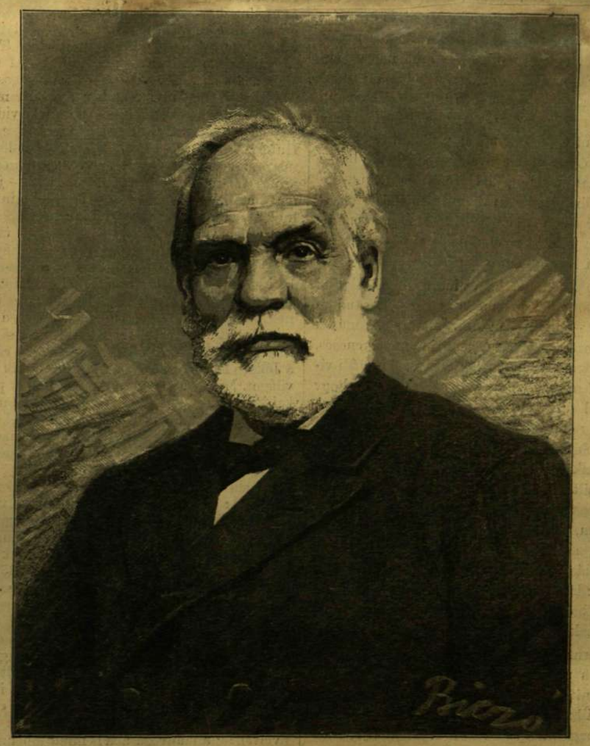

Ellinger Ede fényképe után rajzolta Bitó Géza.

HUNFALVY PÁL.

fiúkat, hogy el nem tévednek a roppant városban: de én magam nem távoztam a háztól; szerencsémre volt társam, kivel iskolába jártam az úgy nevezett Szűcs-kapun keresztül, melyhez hasonlónak csak a jeruzsálemi kaput képzelhettem.» A gyermek jobbadán otthon töltötte szünidejét is, olvasgatva a bibliát s egy régi földrajzot. Már ekkor kezdett vallásos érzése erősbülni, a mely később is jellemének lényeges tulajdonsága, tudományos működésének mintegy fenkölt kisérője maradt. Sajnálta, hogy bár több évig tanult már latinul s még sem tudta úgy e nyelvet, mint a hogy azt Késmárkon kivánták; de föltette magában, hogy minden tőle telhetőt elkövet saját elömenetelére épen úgy, mint gyakran haragvó tanárja kibékitésére s megengesztelésére.

Négy évig tanult Késmárkon s az utolsó két évben már a lyceum gazdag könyvtárát is buvárolni kezdte és sok könyvet hordozgatott haza, a melyeket «az értelem nem birt megemészteni.»

Rhetorikára Miskolczra ment s itt tanulta a szónoklat- és költészettant két esztendeig, ezeken kívül a logikából, történelemből, földrajzból s más tudományokból is tanult annyit, a menynyit akkor kivántak s a mennyit maga a tanár tudott. «Mikor két év mulva, — írja tovább viszszaemlékezéseiben, — Gömör határhegyéről szülőföldemet megláttam, s az ősz Kárpát havas ormai előttem felmagasodtak a távolban: az öröm könyeket fakaszta arczomra. Szép a világ mindenütt, de otthon legszebb! Milyen a Poprád völgye! Örömest felejt az ifjú kora tavaszt, vig nyarat, szőlőt, dinnyét, midőn a gyermek álmaitól szent bérczeket megpillantja, a melyek homlokain néha felhők boroganak ugyan, mintegy a teremtés titkát rejtők: de ha tiszta égbe nyulnak, boldog béke néz le rólok s az mennyet mosolyg szivedbe.» Megint Késmárk fogadta be a czéljaival még tisztába nem jövő ifjút s itt Mihálik, Benedicti, Kralovánszky és Schneider alatt végezte felsőbb tanulmányait. E híres tanárok inkább apái és testvérei voltak, semmint «felhőkből ledörgő tanítók» — mint maga megjegyzé. Ekkor képezte magát a bölcseleti tudományokban, a történelemben s hihetőleg az újabb európai nyelvekben is. Kezdte belátni, mily hosszas út vezet az elme alapos kiműveléséhez, és számot vetett magával: vajjon képes lesz-e ezt az útat megtenni biztos segitség nélkül. Sokat küzdhetett magával, mert még később írt emlékezéseiben is kifejezést adott ebbeli töprengéseinek, jóllehet az élet nehézségeit még mint késmárki tanuló nem is ismerte.

Aligha tévedünk, ha ez időre vonatkoztatjuk következő érdekes elmélkedéseit. «Alig tudom — így ir — mi a szerencse. Mennyiben mások gondolkozását ismerem, nem voltam szerencsés. Mit nagyra becsül a világ: kedvező családi viszony, fényes állapot, vagyon, a minek, hogy boldogul élhessen, legalább középszerű fokát kivánja, nem jutott osztályomúl. De boldog voltam s elégedetten láttam első éveimet letünni. A napnak örülvén, míg az süte, bús gondolat nem talált helyet agyamban: különben éhséget nem tapasztaltam s éjszaka, a melyet soha nem szerettem, álom vett ölébe. Majd, mire, úgy látszott, szánva sem valék, iskolában leltem vigasztalást. S az élet hő értelmét most a czél is fokozta: lassan az emberiség hajnallék föl előttem, s a boldogság teljessé vált volna, ha az ismerés fájának gyümölcsében kételytnem evém vala.»

Ily formán hozzá szokott az ismeretek gyűjtéséhez s újraalkotásához. Tanulmányai végeztével tanítgatással, nevelősködéssel kereste mindennapi kenyerét s kemény sorsa kelle átküzdenie magát, hogy az élet harczát kibírja. Akaratereje s czéljába vetett hite azonban egyre buzdították.

Egészen föllélegzett vesződséges évei után, mikor az aszódi Podmaniczky báró családhoz jutott nevelőnek. A két ifjú bárót, Ármint és Frigyest tanitotta buzgón, jókedvvel, miközben maga is folyvást tanult, jurátus lett s 1838-ban megszerezte az ügyvédi diplomát, a melyet azonban egyelőre szegre akasztott s inkább az irói hirnév ösztönözte és föl is lépett az irodalomban csakhamar. A Toldy, Bajza és Vörösmarty «Athenaeum»-ának szorgalmas munkatársa lőn, itt jelenvén meg legkorábbi dolgozatai, mint a «Drezdai levelek», «Emlékezés Késmárkra,» «Rhapsodiák» és «Thukidydes,» a melyek később még más három dolgozattal megtoldva, külön is megjelentek «Tanulmányok» czimű kötetében (1873). E tanulmányok nem a forma könynyed szépségével ékeskednek, hanem a tartalom mélységével, egy gondolkozó fő észleletein.k szigorúan rendszeres csoportosításával, nagy olvasottsággal, éles itélettel s a közoktatásügyi és általános művelődési kérdések finom elemzésével. E tulajdonságoknak volt köszönhető, hogy az akadémia már 1841-ben levelező tagjai sorába választotta és a következő évben a Kisfaludy-társaság is ügyekezett őt választásával megtisztelni.

Mind tudományos, mind a szépirodalmi társaságban régi klasszikus tárgyu felolvasással köszöntött be, s ekkor úgy látszott, ez lesz az a tér, a hol a fiatal tudós összes tevékenységét kifejti s a nemzet figyelmét mintegy utólszor irányozza mélyebben a régi görög és latin irodalom tanulmányozása felé akkor, midőn egyfelől a franczia romanticizmus tett mind nagyobb hóditásokat, másfelől pedig a népies költészet is fejledezni kezdett. Az 1841-ben megindult «Pesti Hirlap»-ba is szorgalmasan kezdett dolgozni, e mellett jogi tanulmányokkal is folyvást foglalkozott. 1842-ben meghívták Késmárkra jogtanárnak és e meghivást örömmel fogadta. Második éves tanársága ideje alatt kiadta a «Magyar váltó és kereskedelemi törvények» czimű munkáját Lőcsén. Hat esztendeig tanította itt a jogot s lassankint a politikai élet mozgalmaiba is belesodródott. Mint tanár hamar hiressé vált, s távoli megyékből is szivesen mentek előadásait hallgatni. Tanítványai szinte bálványozták, minek oka nemcsak a tudós tanár világos és tanulságos előadása volt, hanem az ember szeretetreméltósága is. Petőfi, mikor 1845-ben a felsővidéken tett látogatásokat, Kerényi Frigyessel együtt Hunfalvyt is meglátogatta, s ő is úgy emlékezik róla, mint a «tanitványaitól általánosan szeretett professor»-ról. «Ezt azért hozom fel, — jegyzi meg Petőfi, — mert ez oly ritkaság, mint nálunk a józan és becsületes kritikus.»

Szepesmegye méltányolta Hunfalvy tanári, irói és politikai működését, s az első népképviseleti magyar országgyűlésre a szepes-szombati kerület követéül küldötte fel őt. Mint képviselő szilárd híve volt a szabadságharcz ügyének s ott volt Debreczenben, söt Szegeden is, de folyvást a mérsékelt, a békülni kivánó párttöredékhez tartozott, s ily irányú hírlapi czikkei a Jókai «Esti Lapok»-jában sűrűn láttak napvilágot. Mint később a tudományban, a politikai heves küzdelmekben is bátran kimondotta meggyőződését, nem félve, hogy előitéleteket fog sérteni, vagy balvéleményeket kell ostromolnia. Az 1849 ápr. 14-iki nyilatkozatot ellenezte s nagy hibának tartá annak kihirdetését.

Jóllehet Hunfalvy a mérsékeltek csoportjába tartozott: a szabadság ügyének bukása után ő sem kerülhette ki az abszolut kormány zaklatásait. Szenvedett fogságot is, de csakhamar alkalma lőn életét teljesen az irodalomnak szentelni. Az akadémia főkönyvtárnokává 1851 jun. 27-én nevezte ki a Teleki-család, s e tisztséget viselte is egész haláláig, több mint negyven esztendeig.

Az ötvenes évek elején, az általános nemzeti gyász közepette, ő is csatlakozott ama nagynevű hazafiakhoz, a kik a sivár jelent a mult dicső emlékeivel iparkodtak tűrhetővé tenni s irodalmunk régi remekeit bocsátották közre az «Újabb Nemzeti Könyvtár»-ban. Másfelől az altáji nyelvek tanulmányozásába is mind jobban belemélyedvén s megtalálván voltaképi tudományos irányát: első volt, a ki a Révai óta szünetelő összehasonlító nyelvészet derekasabb műveléséhez látott s csakhamar megalapította azt az iskolát, a melynek munkássága ma már európai hirnévvel dicsekszik.

1851 január 18-án körvonalozta először az akadémiában, milyen irányt kell vennie az összehasonlító magyar nyelvészetnek, ha tudományos becsre kiván számot tartani. Kimondotta, hogy az altáji nyelvészet terén «nekünk kell megragadni a vezérséget», mert csak igy lesz alkalmunk, «az európai tudománynak szükségessé tenni» magunkat.

Szilárd meggyőződéssel, tudományának egész súlyával küzdött a tévesztmékkel harczolók sűrű sorai ellen, s teljes erejével hozzá fogott a munkához, hogy megállapitsa azon vezérelveket, a melyek az általános nyelvhasonlításban irányadók, s egyszersmind kijelölni azon teendőket, a melyek e működésben reánk várakoznak. Az altáji nyelvek közül először a török, magyar és finn nyelvek közti kapcsolatot igyekszik megállapitani. Lassankint, mikor ama kincseket búvárolja át, a melyeket Reguly Antal hozott magával hosszú utazásából, a finn nyelven kívül a többi ugor nyelveket, a mordvint és cseremiszt is belevonja vizsgálódása körébe, s csakhamar arra a meggyőződésre jut, hogy «a magyar nyelv középállást foglal el a finn és török nyelv között, s a mordvinnal és vogul-osztjákkal alkot szorosabb egységet». E működésében hűséges szövetségesre talált Budenz Józsefben, a kivel aztán együttesen rakta le az összehasonlító ugor nyelvészet szilárd alapjait a «Magyar nyelvészet» s az ezt követő «Nyelvtudományi Közlemények» czimű folyóiratokban, mely utóbbit egészen 1878-ig szerkesztette.

Hunfalvy folyóiratai nem kizárólag az ugor összehasonlító nyelvészettel foglalkoztak; helyet találtak benne az altáji, indogermán és sémi nyelvészet körébe tartozó feldolgozások is, sőt ethnographiai és mythologiai tárgyu czikkeket is szivesen fogadott a szerkesztő. Mert ő neki már ekkor az volt a meggyőződése, hogy az összehasonlító nyelvészetnek csak akkor lesznek tényleges eredményei, ha a rokon népek ethnographiai és mythologiai sajátságaira is kiterjeszkednek a tudósok.

Plato, Aristoteles és Thukidydes munkáinak ismertetését és fejtegetését ily formán az ötvenes évek elején «Tájékozás a magyar nyelvtudományban», később «A török, magyar és finn szók összehasonlitása», «A dakota nyelv», «A vogul föld és népe», «A vogul teremtés mondája», «Finn olvasmányok» czimű munkái váltották fel. Mindezekben az anyaggyűjtő és feldolgozó tudós egyaránt kimutatta bámulatos szorgalmát, elemző képességét s elfogulatlan itélet-alkotó tehetségeit, a melyek a legnehezebb feladatokkal is készségesen birköztak meg. A tudományos magyar nyelvészet czéljait kitűzni és megállapitani a szepesi német ember vasszorgalmával és szivósságával, az igazi magyar valódi lelkesülésével s az igazság földerítésébe vetett hit komoly sugalmával törekedett; a megkezdett harczot hévvel folytatta majdnem haláláig azok ellen, a kik a török-tatár népekkel való közelebbi rokonságunkat vitatták s az ő vezérsége alatt inditotta meg az ifjabb tudósok serege a Vámbéry elleni harczot, az eszméknek és tudományoknak készültségnek mindenesetre igen tekintélyes csoportjával.

1869-ben hosszabb utat tevén a Balti tenger melléki tartományokban, hol az ős ugor népek egyes törzseit tanulmányozhatta: két kötetes munkában bocsátotta közre észleleteit, tapasztalatait, a melyek még legújabban is arra birtak két magyar tudóst, hogy a Hunfalvy által kijelölt úton folytassák tovább a rokon népek nyelvének és ethnographiájának tanulmányozását. Hunfalvy munkája «Utazás a Balti-tenger vidékén» czimmel jelent meg 1871-ben, s pár év mulva németül is kiadták Lipcsében. Aztán megirta A «kondai vogul nyelv» czimű tanulmányát (1872), a mely a világirodalomban is nagy figyelmet keltett épen úgy, mint a Reguly hagyatéka nyomán írt «Az éjszaki osztják nyelv» czimű munkája. E jobbára úttörő munkák nemcsak nálunk, de a külföldön is első rangú tekintélylyé tették Hunfalvyt s valami nyolcz-kilencz tudományos társaság választotta meg őt tagjának, mint például a párisi «Societé Philologique», a «Trinity Historical Society», s az «American Philosophical Society».

Hunfalvy azonban, mint föntebb érintettük, nem elégedett meg a rokon népek nyelvének

ismeretével s összehasonlításával, a néprajzot is tudománynyá igyekezett emelni s ő lett ennek az ágnak is első megalapitója, tudományos rendszerbe foglalója, oly kérdéseket fejtegetve vagy érintve, a melyek jóformán az egész magyar irói világot mozgásba hozták. A néprajzot történeti alapon kidolgozni, s a fajrokonságot megállapitani: e czél mintegy önként következett előbbi működéséből, a mely már kezdetben is segitségül vette a történelem útmutatásait és adatait. Csak igy irhatta meg a «Magyar ethnographia» czimű rendkivül nevezetes munkáját, a mely kritikai elméjének oly kiváló tanubizonysága. E munka nemzetünk eredetéről, beköltözéséről először mert nyomósabb véleményeket forgalomba hozni, a melyek a régi krónikások után elterjedt nézetekkel sokszor homlokegyenest ellenkeztek s egész kis irodalmat teremtettek. Nézetei egyben-másban idővel bizonyára módosulnak és tisztulni fognak, de az bizonyos, hogy e jótékony mozgalom, a melynek feladata a valót kritikailag megtisztitani a mesés hagyományoktól, jó részben a Hunfalvy Pál nevéhez van kötve.

Csak azt a két állitását emlitjük, a melyek hosszú és néha elkeseredett vitát idéztek elő, s a melyeknek eredménye «A székelyek» czimű önálló műve lett s e kérdéssel kapcsolatban a hun-magyar mondákról alkotott eddigi felfogásokat is alaposan megingatta. E vitában még nincs kimondva az utolsó szó, de Hunfalvy állitásai történetiróink közül többeket ösztönöztek a behatóbb buvárkodásra, s már ez magában véve is nagy érdeme Hunfalvynak.

A másik homályos ethnographiai kérdés beható fejtegetésével és megvilágitásával valóságos darázsfészekbe nyúlt a nagyhirű tudós, mikor már közel járt hetvenedik évéhez. Értjük az oláh (rumun) nemzet eredetére s történeti multjára vonatkozó fontos munkáit, a melykkel az oláhok római eredetét a nyelvből és történelemből vett megdönthetetlen adatokkal először támadta meg. 1878-tól kezdve egészen haláláig ez a tárgy foglalta el őt, s majd minden évben kiadott egy-egy tanulmányt vagy könyvet magyarul és németül, s az általa szerkesztett «Ungarische Revue», még inkább pedig a «Literarische Berichte aus Ungarn» czimű folyóiratok hasábjain folyvást tájékozta a külföldet úgy e fontos, mint más hasonló tudományos kérdések állásáról. Csak nagyobb önálló műveit idézzük, a melyek közül mindegyikben megtaláljuk a pártatlan igazság búvárát s a szilárd meggyőződése mellett lelkesülten sikra szálló harczost. «A rumun nyelv» (1878) czimű tanulmányát két év mulva a «Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht» (1880), «Die Rumänen und ihre Ansprüche» (1883), «Hogyan csinálódik némely historia? Pillantások a rumun történetirásba» (1885), és «Neuere Erscheinungen der rumänischen Geschichtsschreibung» (Bécs, 1886.) czimű munkái követték. Valamennyi e nemű munkájának a koronája lett volna azonban az oláhok történetét tárgyazó nagy műve, a melynek csak első kötetével készülhetett el egészen s ez legközelebb meg is fog jelenni. Az Árpádkor kitűnő kérlelhetetlenül metsző kritikával bonczolja és itt a magyar történetirás majdnem valamennyi művelőjével szöges ellentétben áll. Ő nem kerülte soha a küzdelmet, sem a tudományban, sem a politikában. Készletben tartotta érveit s azonnal csatarendbe sorakoztatta, a mint az ellenfél jelt adott magáról. Soha nem adta föl állításait, és soha ki nem merült. Sokat látott, sokat észrevett, és ha tévedései voltak a tudományban, ez abból magyarázható, hogy sokszor kevésből is sokat magyarázott.

A homályos és megfejtésre váró kérdéseknek annál nagyobb csoportja tárúlt elé, minél számosabbat ölelt föl ifjú kora óta, s minél szélesebb térre vitte munkásságát. És mig egyrészt a tudomány mérhetetlen körében folyvást megtartotta a szoros kapcsolatot azzal az ággal, a melynek művelése mintegy neki volt fentartva a gondviselestől: másfelől életének vége felé, midőn ifjú álmainak és törekvéseinek ideálja, a görög irodalom nemesítő iránya mellett kellett sikra szállania, tudásának összes erejével, lelkesülésének mintegy utolsó hevével állott föl a kormány és az országgyülés többségének nézete ellen, hogy, mint ötven évvel az előtt, most is hirdesse a görög irodalom tanulmányozásának szükségét s az újabbkori polgárosultságra tett rendkivüli hatását.

Ez volt utolsó nagyobb műve, mely élte alkonyán még egyszer foglalkoztatta az egész művelt magyar közönséget. Az akadémiai fölolvasó asztalnál s az elnöki széken még ezentúl is többször láthatták őt nemcsak akkor, midőn hivatalosan kellett jelen lennie, de úgy az akadémia, mint a többi tudományos társulatoknak minden oly gyülésén, a mely komoly kérdésekkel foglalkozott. Az evangelikus egyháznak is egyik oszlopa volt s a Luther-társaság elnöki tisztségét viselte.

Szakadatlan munkában folyt le élete, s nem tudjuk, vajjon azon érdemeivel használt-e többet a magyar műveltségnek, a melyek a tudományos irodalomban nevét halhatatlanná teszik, vagy azon törekvéseivel mozditotta elő az erkölcsi világnézet tisztultságát, a melyek őt a humanizmus egyik utolsó nagy képviselőjévé avatják. A komoly tudós a költészetnek s a társadalmi kedélyes összejövetelekének is buzgó híve volt. A téli estéken sokszor gyült köréje a régibb és újabb irói gárda számos tagja, a kik az eszmék küzdelmét derült kedvvel fűszerezték.

Miért emlitenők utolsó nyilvános szereplését, mikor a magyar néprajzi társaságban meghatottan mondott köszönetet a félszázados akadémiai tagsága évfordulóján rendezett ünnepélyért?... Még fülünkbe csengnek szavai, s halljuk, a mint ő magát Révaihoz hasonlitja s kiemeli, hogy ha meghal, ama tudattal csukja le szemeit, hogy a tudományok mind amaz ágaiban, a melyekben működött, utódokat hagy maga után. «Ha — úgy mond — szabad parányiságomat valami nagyhoz hasonlitani, mondhatnám, hogy mint Keresztelő Szent János után, utánam sokkal hatalmasabbak fognak következni.»

Az igazi nagy embert jellemző szerénység eme ritka szép vonása, kifejezése volt egész gondolatvilágának, eszményekért küzdő lényének s főnkelt, nemes érzelmeinek. E nyilatkozattal vált meg az elettől. Az utána maradt szellemi örökség nemcsak a magyar nemzetet, hanem a művelt külföldet is gazdagitotta.

Ez örökség biztosit nekünk halhatatlanságot a jövendő századokra is!

Dr. Váczy János.

ELMEGYEK ÉN INNEN...

Elmegyek én innen messzire,
Úgy se' maraszt itten senkise.
A ki maraszthatna, az a lány
Nem szeret már engem igazán.

Nem is szeret, nem is szeretett,
Talán nem is arra született,
Az anyja sem arra dajkálta,
Minek sirnék tovább utána?

A szivemet minek gyötreném?
Mikor úgy sem lehet az enyém.
Nem is gyötröm én már, nem bánom,
Nem csak egy leány van a világon.

— Hanem azért még ma, — úgy lehet,
A kapujok előtt elmegyek,
Elbucsúzni, ha nem magától,
Legalább a lába nyomától!

Szabolcska Mihály.

(Debreczen, 1891. szept.)

PÁRISI HARANGOK.

Harangok sírnak
Est-imára
A boulevárdok
Zsivajába.

Csak én figyelek,
Hallgatózva,
Mintha e hang csak
Nekem szólna...

Szólni, sírni is
Alig mernek,
Mint az eltévedt
Árva gyermek.

És az utolsó
Hanghullámon,
Egy könyet érzek
Szempillámon.

Harangok, mért is
Sirdogáltok?
Úgy se hallgat itt
Senki rátok!

— Nekem, nekem szólt,
Megértettem:
«Árvák vagyunk itt
Mind a ketten!»

Szabolcska Mihály.

(Páris, 1891. október.)

AZ AVARFŰ.

— Rajz a népéletből. —

Irta K. Mártonffy Imre.

A rekkenő meleg nyári nap hatalmas zivatarban tombolta ki magát; az eltikkadt, száraz föld ismét újjászületett, az erdő újra zöldült; a fonynyadt virágok fölemelték fejecskéjüket, a nedves fűszálak pedig üdén mosolyogtak az emberek arczába. A levegő tiszta lett, a madarak vidáman csicseregtek és énekeltek, az emberek kileptek házaikból és tele tüdővel szivták a balzsamos, üde levegőt. A meddig csak szem pillanthatott, mindenütt élénk nyüzsgés keletkezett újból.

A hortobágyi puszta új életre ébredt, a nap hevétől megperzselt avarfű ismét felemelte bágyadt fejét. Levelein ragyogtak az esőcseppek, s ezer szinben csillogtak. A nap előjött a felhők mögül és forró sugarait leküldé a megáztatott földre és nyájasan mosolygott.

A magaslaton áll egy határkő, melyre lombos cserje vet kevés árnyékot. Alatta pásztorfiú heverész, fejét kezére támasztva; szemeivel pedig álmodozva pillant a messze pusztába. A körülbelül tizenhét éves ifjúnak nemes vonásai szépségre mutattak, s élénk szemében a búskomorság és fiatalos elbizakodottság vegyuléke csillámlott. Magas, nyilt homlokára alácsüngött néhány sötét, dús hajfürt.

A pásztorfiú nagy csordát őrzött, mely tarka tehenekből és juhokból állott. Lábai előtt legelésztek, s olykor-olykor a kolompos megrázta nyakát, ha alkalmatlan legyek háborgatták. A fiú azonban nem látszott észrevenni a legelésző állatokat, mert tekintete a távol vadonban révedezett. Ha a csordától egy-egy marha messze tévedt, odaszólt hű kutyájának, mely a hűsben nyujtózott el, s ez aztán csöndesen visszaterelte. A vén eb évek óta viselte e hivatalt és tisztességesen, hűségesen betöltötte azt. Minden reggel kikisérte gazdáját, a pásztorfiút, a rétre és este hazajött vele. Úgy ismerte a pusztát, úgy tudta a hazatérés idejét, hogy ha néha a fiú elaludt, a kutya összeterelte a csordát, és felkeltve gazdáját, figyelmezteté a hazaindulásra. Bátran rá lehetett bízni az egész falu csordáját, a nélkül, hogy a pásztorok felügyeletére szükség lett volna.

A puszta egyike a leghiresebbeknek, melyre a magyar mindig büszke lehet. Vajjon ki ne hallotta volna hírét a hortobágyi pusztának? E délibábos rónaságon fekszik Csege. Kis falu, de igen rendes és tiszta. E csinos helységben lakott Gálos Márton gazda, ennek fia pedig a szép pásztorfiu volt: Gálos Bandi.

Egy napon Bandi, midőn csordáját őrizé, merően nézett egy pontra. Könyek csillogtak szemében és végig peregtek arczán, miközben gondolatában csillogó, játszi képek váltakoztak. Oh! mi szép lehet künn a nagy világban, mily pompás élet lehet ott, s ő nem vehet részt ez örömben! Összeránczolta homlokát és bánta, hogy őt az Isten csak azért teremtette, hogy itt, e pusztában éljen és haljon meg. Kis korában anyja felvitte Budapestre, ez volt az első alkalom, hogy egy darabkát láthatott a világból. A mit akkor látott, most mind lelki szeme elé tárúlt, bár csak homályos képet alkothatott magának. Úgy tünt fel előtte, mintha mesék országában járt volna, hol a talányszerű tünemények egymást váltják, s hol minden csillog, ragyog és bűvös, csodaszerű élet mosolyg rája. Ilyen volt a világ, melyet neki sohase szabad látnia, pedig hányan vannak, kik látják, mert hisz benne élnek. Hisz a tisztelendő plébános úr, a tanító úr évek hosszú soráig éltek a nagy világban! Őket pedig a gyermekek jól ismerik, s példájokat követniök kell!?

Nádler Róbert: *Az érdekes olvasmány.*

Vastagh György: *Gyerek arczkép-csoport.*

Normann Adelsten: *Sognefjord.*

Brodszky Sándor: *Reggel az er mellett.*

Benczúr Gyula: *A. G. grófnő arczképe.*

Horovitz [illegible] *Női arczkép.*

Lotz Károly: *Női arczkep.*

Eisenhut Ferencz: *Egy álom.*

Bihari Sándor: *Programmbeszéd.*

Margitay [illegible] *egészségére.*

Firle Walter: *Reggeli ájtatosság egy hollandi árvaházban.*

[illegible] TÁRLAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

A világ piaczán zsibongás és lárma van, mely a fület nagyon sérti, s igen sok részeg és rosszlelkű ember támolyog ott, s nem valami dicső társalgást folytatnak. A pusztán is lakott egy iszákos, elzüllött ember, ki iparát abbanhagyta, s kit mindenki került. A falubeliek nem törődtek vele, mert tudták, hogy eladta az már a lelkét az ördögnek, s hogy az már ördöggel bélelt és farkassal prémezett. A világ pedig nagyobb Csegénél, de még Hortobágynál is, következésképen több iszákos ember van benne, kiket még jobban lehet kerülni.

Csege, mely Hortobágynak egyik falva volt, úgy tünt fel a pásztorfiu előtt, mint egy darabka világ. Bandi, mivel atyja is szegény sorsban sinylődött, már kora gyermekkora óta szolgált egy gazdag parasztembernél, kinek nyáját és csordáját őrizte. A falutól félmérföldnyire egy kis erdő terült el: itt képzelte Bandi a világ kezdetét. Keresztül még nem ment rajta, bármint vágyódott volna is, a kötelesség visszahuzta haza. De mit is keresett volna ott, talán csak nem fogta volna el az első embert, ki útjában állt, hogy kérdezze, hol láthatja meg a világot!

Egyszer Börsöny János, a falu kántora és iskolamestere, szép mesekönyvet kölcsönzött neki. Ebben olvasta Bandi a szebbnél-szebb történeteket: Pál és Virginiát, a négy testvért, Grizeldist, a szarvakkal megrakott Sziegfriedet és mást. Ezek mind bejárták a világot, csakis úgy történhetett meg velük annyi mindenféle. De hogyan jutottak a nagy világba?

Bandinak Sziegfrid volt az eszményképe, égő vágya csak az volt, hogy világot láthasson. Sziegfrid kovács volt: ő is az akart lenni.

Bandi tovább szőtte gondolatait, végre elhatározta, hogy még aznap este megkéri gazdáját, hogy bocsássa el, mert másnap felszedi sátorfáját és megy világgá. A ragyogóbbnál-ragyogóbb képektől egé[illegible]ttassá lőn, képzeletében már is bejárta a világot. Látta magát Budapesten, [illegible]panyol-, Olasz-, Német-, Francziaországban, sőt még Palesztinában is. Ma[illegible] lovagnak, majd dalnoknak, majd herczegnek képzelte magát, pedig hát valóságban csak Gálos Bandi, a csegei pásztorfiu volt.

Sokáig ült így örömteljes gondolatok közepette és annyira belemerült az eszmék tömkelegébe, hogy csak akkor tért magához, midőn egyik tehén bőgése kiragadta álmából.

A domb másik oldalán, vizes-butykossal kezében, szép parasztleányka közelgett. A fiuhoz látszott jönni, s minél közelebb ért hozzá, annál jobban lassította lépteit. A fiatal leányka igen kedves jelenség volt, mintegy 14 éves lehetett. Piros keszkenőt hordott fején, s ez még jobban emelte hófehér homlokát és ragyogó, sötétkék szemeit. Arczából jóság és ártatlanság sugárzott. Kis, szabályos orra és cseresznyepiros ajka egészitették ki bájait. Szép, szőke haja hosszu fonatokban csüngött derekáig. Egész megjelenése igen kellemes hatással volt a szemlélőre.

A pásztorfiu szeme élénken csillámlott, midőn a leánykát feléje közeledni látta, s elpirult. A leányka megállt előtte.

— Adjon isten Bandi! Anyám küld egy kis harapni valót, — mondá és fülig pirult.

Bandi örömmel legeltette szemeit a kedves leányzón.

— Köszönöm Böske, hogy gondolsz rám; de jer, ülj ide mellém, majd együtt falatozunk.

Böske leült mellé, és Bandi elkezdte uti tervét előadni.

— Ma alkalmasint utoljára látsz engem, s utoljára hoztad ki ebédemet!

— El akarsz menni tőlünk, Bandi?

— El bizony. Atyád majd talál más pásztorfiut.

— Talán atyádhoz, Márton szomszédhoz mégysz?

— Dehogy megyek, hisz tudod, hogy atyám öreg, beteges, meg aztán nagyon szegény!

Oly szomoru hangon mondá ezt, hogy a leányka megindult s elkezdett sírni. Vajjon nem volt-e ez több puszta részvétnél?

— Elmegyek messze, a nagy világba! — folytatá a fiu, — kovács leszek, mint a hős Szegfried volt, s aztán bejárom az országokat.

— Beh sok szépet fogsz látni, Bandi!

— Bizony sokat. Elmondok mindent, s ha visszajövök a legszebb ajándékot te kapod.

Szokatlan tüz ragyogott szemében és folytatta:

— Karika gyűrüt hozok neked színaranyból; jó lesz, Böske?

Böske lehajolt és avarfüvet tépett. Lángvörös lett az arcza, — hisz nem értette, hogy mire czélzott a karika gyürüvel, — vagy nem akarta megérteni, mert még gyermek volt. Bandi hévvel nézte őt, szeme fénylett és vére hevesen lüktetett. Azután felugrott fekhelyéről és a pusztába hatolt.

A hű eb a csorda mellett volt, midőn meglátta Bandit; hozzárohant és a fiu előtt megállva, kérdőleg tekintett annak arczába. Bandi már értette kutyája néma szempillantásait, intett neki, hogy térjen vissza a csordához. Ekkor önkénytelenül Böske felé pillantott, ki javában szedegette az avarfüvet. Nem volt szép tőle, hogy megfeledkezett róla. De vajjon miért lopóztak könyek szemébe? Hisz nem volt már gyermek vagy leány, hogy pityeregjen. Aztán meg kovács akart lenni! Eh mit! Félre bánat! — Ezzel visszament a leányhoz.

— Böske, — szólt hozzá, — miért nem hívsz? Hisz meghült az ebédem!?

— Befődtem, s még elég meleg.

A leány [illegible]egett, de Bandi nem vette észre. Csakhamar [illegible] beszélgetésbe elegyedtek, s Bandi túlb[illegible] [illegible]t. Lefesté előtte a világ pompáját, [illegible]yét [illegible] örömteli életet, melyet [illegible]nne látni és érezni fog. A leány meredt szemekkel bámult a fiúra, ki oly büszkén beszélt, mintha már is bejárta volna a félvilágot. E közben Bandi elfogyasztotta ebédjét, jót húzott butykosából és odanyujtotta Böskének. A fiú sovárgó pillantást vetett a leányra, szíve hevesen dobogott, s büszke volt rá.

Arra gondolni se mert, hogy feleségül vegye; ő, a földhöz ragadt szegény pásztorfiú? A gazdag parasztember leánya nem neki való volt!

Böske kosarába rakta a maradékot és felkelt, hogy távozzék. Halkan kérdé:

— De, ugy-e, visszajösz megint, Bandi?

A fiú, ki boldogsága tetőpontján képzelte magát, s arra a gondolatra, hogy világot láthat, megfeledkezett a leány szomorúságáról. Vígan felelé:

— Nem én, már miért jönnék vissza? Mit csináljak itt e pusztában?

Böske megrázkódott, szivecskéje összeszorult, megfordult és a falu felé tartott. Könnyű léptekkel haladt, és mégis mily nehéz szívvel! A fiú megbánta a mit mondott, s önfeledten utána nézve kiáltá:

— Talán, talán visszajövök!

A leány azonban már nem hallotta, mert messze volt.

*

A nap hanyatlani kezdett a nyugati láthatáron. A hortobágyi pusztán magányos vándor bandukol, s keresztül vág a földeken. Messziről jöhetett, mert az izzadtság gyöngyözött homlokán. Gyors léptekkel közeledett egy kis domb felé, melyen határkő állt. Itt földre veté fáradt testét és fejét kezére támasztá. Búskomor pillantást vetett a pusztába, s szemeit ide-oda jártatta a földeken; úgy látszott, hogy érdeklődik e környék iránt. Aztán két kezével befödé arczát és sohajtá:

— Minden, minden megváltozott! Oh, kedves pusztám, mint szerettelek! Gyermekes álmodozásaimban, midőn szerencsémet hajhásztam, megvetettelek, mert te nem nyujthattad azt, mit a világtól reméltem! Oh, most oda vagy te is! — A mint elhagytam szülőföldemet, — folytatá a vándor, — nyár volt, a puszta virágözönben úszott. Most ősz van, s a kies puszta, egész barna, letarolt színben tarkázik.

(Vége köv.)

VÁZLATOK A FRANCZIA FORRADALOM TÖRTÉNETÉBŐL.

Második sorozat.

Egykorú és a legújabb források után.

XII.

A konzulság.

A campo-formiói béke óta Ausztria nem szünt meg növelni és újjászervezni haderejét. De a direktorium is ugyanezt tette, s rövid idő alatt félre nem ismerhető módon tünt ki, hogy az ellenséges hangulat nem szünt meg, s újra kitörésük csak idő kérdése. Ausztria készülődései arra indították a direktoriumot, hogy az offenzivát újra megragadja, s 1799 febr. 15-én nem habozott többé a törvényhozótestület sem a háborút formaszerűen megizenni. *Jourdan* Liptingen és Stokaelnál szállt szembe Károly főherczeggel, míg *Moreau* Olaszországban az osztrák és orosz egyesült ha[d]ak ellen intézte hadműveleteit, mely utóbbi Suvarov tábornok vezénylete alatt állt.*

Míg a harczmezőn változó sikerrel folytak a mérkőzések, otthon a direktorium mindent elkövetett, hogy önm[a]gát lejárassa. A fructidor 18-iki forradalom elidegenítette tőle a mérsékeltebb elemeket, [illegible] jakobinusok szintén ellenségeivé váltak. [illegible]9-iki választások általán kedvezőtlenül ü[illegible] [illegible]i a direktoriumra. *Rewbellt*, mint kilépő tagot nemsokára *Sieyés* helyettesítette, kiről tudva volt, hogy nyilt ellensége az 1796-diki alkotmánynak.

A mi *Bonaparte Lucient* illeti, ő a nélkül, hogy bármely párthoz csatlakozott volna, nem leplezte a kormánynyal való elégedetlenségét. Valósággal már ekkor *Bonaparte* kezeiben volt láthatatlanul is összpontosulva a hatalom; ő tőle várta mindenki a belső nyugalom fentartását, általa remélt dicsőséget és békét. Még mielőtt a VIII. évi alkotmányt megteremtette volna, már rég mindenre rányomta erős akarata bélyegét. Visszahívta a száműzött papokat s a fructidor 18-ika [á]ldozatait, reformálta a miniszteriumot és saját teremtményeivel töltötte be a legfontosabb helyeket. Így Berthier-t hadügyminiszterré tétette, Fouché-t a rendőrosztály élére állíttatta, s Talleyrandra bízta a külügyeket.

Az új alkotmány, melyet *Sieyés* dolgozott ki, csak épen hogy törvényes formát adott az állam azon szervezetének, melyben Bonaparte volt betöltendő a legfőbb hatalom polczát. Ez kigúnyolta és lehetetlenné tette Sieyés azon ábrándját, mely egy minden személyes befolyás nélküli, de évi 6 milliónyi czivillistával dotált, [illegible]választó személyéhez akarta fűzni az állami méltóság jelképét, s mely polczot Sieyés titkon magáuak szánt; de hozzájarult ahhoz a tervhez, hogy három konzul között legyen megosztva a hatalom. Első konzul *Bonaparte* lett volna, a ki maga mellé *Cambacéres*-t és *Lebrun*-t jelölte ki, míg *Sieyés* gazdag dotáczióval vonult nyugalomba.

Az ily alapokon létrejött VIII-ik évi alkotmány véget vetett a forradalom utolsó maradványainak is. De *Bonaparte* békét is akart, hogy nyugodtan kormányozhassa Francziaországot, s azért első tette volt, a diplomáczia minden bevett szokásainak m[e]gvetésével, személyesen irni engesztelékeny levelet III. György angol királynak, melyben tudtára adván Francziaország élére való elhivatását, békét ajánlott fel. Hasonló hangon írt Ferencz császárnak is, de mindkét esetben kevés sikerrel. Az angol vezér-államférfiunak, *Pitt*-nek, nem volt bizodalma Francziaország új korszakához, s *G[re]nville* lord külügyminiszter hidegen utasitot[t] vissza az első konzul ajánlatait, hozzátéve, [ho]gy a franczia kormány békés szándékai meggyőző bizonyítékául csak azon királyi dynas[ztia] [h]elyreállítását vehetné, mely annyi századon át őrizte meg Francziaország jóllétét s tette tiszteltté koronáját. Pitt pedig a parlamentben mondott beszédét e szavakkal zárta: «*Cur* igitur pacem nolo? Quia infida est, quia periculosa, quia esse non potest.»

Mindez nem zavarta azonban Bonapartét, ki 1800 febr. 19-én nagy szertartásszerüséggel foglalta el a Tuileriákat. Belépő titkárához, *Bourienne*-hez, ezek voltak első szavai:

— Nos, Bourienne, itt vagyunk; most már itt is kell maradnunk!

Mivel pedig az alkotmány egyik czikkelye kikötötte, hogy az első konzul ne vezényelje egyszersmind a hadsereget is, tehát a fővezényletTel *Berthier* lett megbizva. Azonban maga *Bonaparte* is csak azt várta, hogy politikai állását kissé megszilárditsa, s azzal maga indult az olaszországi hadjárat szinhelyére, a szorongatott Masséna támogatására.

Elutazása a legnagyobb titokban történt. Maguk a párisiak is azt hitték, hogy csak nehány napi csapatszemlére megy. Az osztrákokat ezalatt Dipois környékén eszközölt ál-csapatösszevonások vezették félre. *Bonaparte* ellenben Genfben gyüjtötte össze seregét ezalatt, s bevárván a Németországból jövő erősítéseket is, mint legrövidebb utat az Alpokon át a Szent-Bernát-szorost választotta.

Drága költséggel rekvirált öszvérek szállították az élelmi és lőszereket ez óriási expediczión, minőhöz hasonlóra nincs példa a hadászatban. Más öszvérekkel az ágyúkat vontatták. Maguk az ágyúk is kivájt fatörzsekbe voltak burkolva, hogy könnyebben csúszszanak a fagyon és havon. De mivel az öszvérek száma még így is csekély volt, a pórok pedig nem vállalkoztak a nehéz munkára, katonák álltak az ütegek elé s vontatták fel ezeket a meredek hegyen, a nélkül, hogy elfogadták volna ez erőfeszitő munkáért az első konzul által kinált jutalmat. Ő maga az utócsapatnál lovagolt, öszvéren ülve, szürke köpenyben bizalmasan beszélgetve a kalauzzal, s megmegingathatlan hidegvérével bátorítva katonáit.

A Szent-Bernát hegyi menhelyen töltött pár órai pihenés után megkezdődött a leereszkedés a tulsó oldalon. Ez még nehezebben ment — május 15-étől 20-áig. *Lannes* és *Berthier* az első csapattal már Aostánál voltak, mikor még a hátvéd a bardi erődnél vesztegelt. Eljövén az éj, szalmát és szemetet hintettek szét a fagyos útra. Végre, mint a leszakadó zápor zúdult a völgybe le a franczia sereg s Chiuselláig szorította vissza az osztrákokat. *Lannes* viszont Montebellonál verte meg *Ott* tábornokot. «Úgy ropogtak a csontok, mint a jégeső a födelen,» — beszélte el később a győző.

ÁTKELÉS A SZENT-BERNÁT HEGYEN.

(Folyt. köv.)

* A napoleoni hál[illegible] egyik legeredetibb alakjáról, ki most először [illegible] [illegible]el az események kapcsolatában, lehetetlen nén[illegible] [illegible]lebbi jellemzést nem adni; a typikus orosz katon[illegible] ha [n]em talált törülmetszettebb megtestesülést, [illegible] a leg[e]nda, az anekdota Suvarovjában. Svájczi tá[illegible] [illegible]zásai [t]elvék a legérdekesebb személyes epizódokka[l].

Kevés hadvezérnek [illegible]ögte n[e]g kiméletlen szigorát annyira az ellenség, m[i]nt Suvarovnak. Tanui Prága és Varsó füstölgő romjai. Pedig Varsónak harmadrészben zsidó lakossága nem [illegible]ogott fegyvert az orosz ellen, sőt jobban rokonszenvezett az oroszszal, mint saját honfitársaival. Ennek oka a lengyel király pazarlása volt, ki valahányszor pénzszükében érezte magát, s ez igen gyakran megtörtént, rendeletet adott, hogy a zsidók hagyják el [illegible]t, s ilyenkor csak néhány ezer arany áldozata [illegible]elte ki ismét ő felségét a zsidósággal. *Suvarov* a[illegible]zor hányatta kardra a legyőzött lakosságot [illegible]-különbség nélkül. Varsóban részeg fővel a[illegible]edélyt az ablaka előtt összesereglett kato[illegible] [illegible]gy fogjanak a *mulatsághoz;* a mi annyit j[illegible] [h]ogy szabad a rablás, fosztogatás. Csak az volt [illegible]ncse, ho[illegible]gy emberiesebb érzésű tábornok, ki [illegible]ta a ve[illegible] [p]arancsot, Suvarov hadsegéde után [illegible]ve, élete fe[illegible]getésével kényszerítette rá, hogy a [illegible]ott rendelet közzétételétől elálljon.

Mikor a [h]adsereg nem volt úton, *Suvarov* minden reggel hár[om] órakor kelt. Még csak félig öltözve átment kápo[l]nájába, mely hálószobája szomszédságában volt. Itt tö[ltö]tt teljes egy órát, a Szüz, vagy valamely más szent képe előtt térdelve. Vezeklésből nem egyszer borsót, vagy apró ólomdarabot rakott térdei alá, ez különösen akkor történt, mikor valami újabb véres diadalt nyert.

Elhagyva a kápolnát, hideg fürdőt vett hálószobájában, melyben, akármilyen volt legyen is az idő, legalább fél óráig ült s gyakran idehivatta tábornokait is. Letörültetvén testét, fölvette ingét, harisnyáit, lábravalóját, majd reggelihez ült, mely kenyérből, füstölt húsból és sok-sok pálinkából állott; de minden pohárnál előbb térden állva hosszú imát mondott el. A reggeli után fogadta a jelentéseket, mondta tollba levelezéseit, mialatt teljesen felöltözött és lóra ült. Lovaglásából visszatérve, megint buzgó áhitattal hajtott fel néhány pohár pálinkát s pont egy órakor asztalhoz ült. Ebéd után rövid siesta következett, majd kilovagolt vagy kikocsizott. Este aztán főtisztjei társaságában hozzálátott a legfinomabb franczia borokhoz. Vacsoránál különben keveset evett s korán lefeküdt; ágya egyetlen matrácz volt, takarója medvebőr.

Ha útja közben azt tapasztalta, hogy valahol fényes lakosztályba szállásolták be, kitétetett szobájából minden feleslegest: tükröket, képeket, ágyakat. Sohsem használt sem szekrényt, sem széket. Akárhol tartózkodott is, gyakran láthatták ablak[á]ban, a legteljesebb pongyolában, sőt nyári időben gy[al]óg és lovon, városról-városra félmeztelenül haladt c[sap]atai élén. Egyszer Pétervárról Bécsbe utazv[án], Gal[iczia] első fogadójánál leszállt kocsijából. Erős [h]ideg v[olt]. Suvarov a nélkül, hogy belépne a házba, két kan[na] hideg vizet s két nagy üveg pálinkát hozat ki. Az e[gy]ik pálinkás üveget leteszi maga mellé a padra, elmond térden állva egy hosszú imát, s azután Ferencz c[sás]zár [e]gészségére üríti a pálinkás palaczkot. Majd ism[é]t[li] imáját és az ivást saját czárja egészségeért; végre levetkőzik, magára önteti a két korsó hideg v[iz]et s megtörülközvén, visszaül kocsijába, a nélkül, ho[gy] csak be is tért volna melegedni.

Egyéb rossz tulajdo[illegible] [illegible]zsiságtól sem volt ment Suvarov. A[illegible] onnan nem egyszer hordatta el a sz[illegible] [illegible]tneműeket. Augsburgban elég szemér[illegible] megvacsoráztató választófejedelemtől elke[illegible] [illegible]k gyertyatartót, melyek a termet világított[illegible] [illegible]lem vonakodását határozottan rossz néven ve[tte].

Mielőtt csapatait harc[illegible] [v]ezette [illegible] soha sem mulasztotta el előbb intő [b]eszédet t[illegible] hozzájuk, néha útközben is prédikál[g]atott nekik. [illegible] nap azt mondta, hogy minden katonának, a ki lo[illegible] [illegible]szárad a keze. «Pedig én, — felelt egy katona, — [illegible] év óta lopok mindent, a mi kezemügyébe kerül, kezem annál husosabb lett.» *Suvarov* az ekkép vál[ase]ló közlegényt altisztté tette.

Turinnak menve, útjában egy esőtől kiáradt patakot talált. A hidak hátramaradtak, nem lehetett átkelni [ra]jta. *Suvarov* megmérte maga a patak mélyét, s azzal [a] parton lefeküdt. «Igaz, hogy ellepi az embert, — [illegible]gymond, — nem is parancsolom senkinek, hogy átkeljen rajta, de addig nem mozdulok erről a helyről, [am]íg a sereg nincs a túlparton.» Ugy is lett; elveszett ugyan bele ötszáz ember, de azért a katonaság átkelt [a f]olyón.

Svájcz kiürítése után *Suvarov* Meiningennél szemlét tartott csapatai felett. November volt; metsző szél fújt. Daczára Konstantin nagyherczeg jelenlétének, a tábornagy csak egy gombolatlan fehér mellényt hordott, mely látni engedte nyitott ingét, egyéb ruházata is rendetlen volt, de rendjeleit azért mind föltette, fején drága sipka, oldalán pompás kard.

Görög-keresztény létére különben az olasz papok előtt is földre vetette magát s nem ritkán lováról is leszállt, hogy egy egyszerű szerzetes ruhája szélét m[e]gcsókolja. És minden különczsége mellett perfekt ud[va]roncz is volt, a ki eleganciával beszélt francziául, németül és olaszul, sőt már negyven éves volt, mikor még a törököt, persát, tatárt is megtanulta, s hogy khinaiul is tudott volna, több oldalról erősítik.

EGYVELEG.

* **Az új vulkánikus sziget** a Földközi-tengerben, Pantellaria-sziget mellett, valószinűleg rövid idő mulva eltünik. A kitörések fokozatosan gyengébbek és ritkábbak s a földrengések már jelenleg is alig észlelhetők.

* **Óriási vizesést fedeztek fel** Labrador-félszigeten Bryant és Kenaston [illegible]ikai utazók. A vizesés a Hamilton-öbölbe ömlő folyón van, 400 km. távolságra a tengerparttól, 95 méter magas, de ha a nagy esés felett levő 3 sellőt is hozzászámítjuk, 150 méternyi. A folyó szélessége itt 60 méter, gránit sziklákon ömlik le s a viz zuhogásának zaját 40 km. távolságra meg lehet hallani. A vizesés környéke állítólag csodaszép.

Donáth Gyula: *Népdal.*

Jankovics Gyula: *Libatolvaj.*

* **«Hurrah» kiáltást** gyakoroltatnak be a «Figaro» szerint rendszeresen a német iskolákban, ha a császár látogatása közeledik, a tanuló gyermekekkel; sőt egyes osztályokat az istállókba is elviszik kiképzni, hogy az ünnepélyeken szereplő lovak a kiabálásokhoz hozzászokjanak s ne bokrosodjanak meg.

* **A földgömb körülutazására** már 43 nap elegendő az újabb, tökéletes közlekedő eszközökkel. Yokohamától Vancouverig 10 nap alatt lehet megtenni a 4334 angol mérföld hosszuságu utat, innen New-Yorkig (3183 ang. m.) 4 nap, New-Yorktól Londonig (3050 m.) 6 nap, Londontól Brindisin át Port-Saidig 4½ nap, s innen Aden, Colombo és Singaporen Yokohamába (mintegy 12,000 km.) 18½ nap elegendő. Így tehát most már csaknem kétszer oly gyorsan utazhatunk, mint Jules Verne kiszámította. A gyors közlekedés Yokohama és London között 31 napról 21 napra már ki is próbáltatott, egyelőre csak postaküldeménynyel.

* **A burnótozás** először Spanyolországban terjedt el, hol már a XVI-ik század közepén volt egy gyár Sevillában, mely «spaniol»-t készített. Franciaországban II. Ferencz király 1560 körül kezdett burnótozni anyja tanácsára, hogy fejfájásától szabaduljon. Olaszországba ezt a szokást spanyol papok vitték be a következő század közepén. VIII. Orbán pápa külön bullát adott ki a burnótozás ellen, de XIII. Bencze, ki maga is szenvedélyesen burnótozott, 1724-ben megszüntette ennek érvényességét. XIV. Lajos udvaránál különösen a nők burnótoztak. Hollandiában már 1600 körül használták az illatossá tett burnótot.

* **A szinésznő előnye.** Chayton Zoë amerikai szinésznő fogadásból gyalog ment el San-Franciskóból New-Yorkba. A 3395 angol mérföldet tevő hosszu utat a kitartó nő 215 nap alatt tette meg. Fogadása nyereménye 24.000 forint volt, de ezenkivül oly híressé lett a különczségeket szerető Amerikában; hogy most mindig zsufolt a szinház, a hol bármily csekély szerepben fellép.

* **Elpusztult erdő.** Svédországban Vassunda község mellett, egy mocsár kiszárítása után körülbelül egy hektár kiterjedésü tölgyfaerdőt fedeztek fel, melynek törzsei alatt ott még 18 méter magasságra emelkedtek, átlag jó karban vannak s igen sötét kékesfekete szinűek.

* **Rubens, a hires festő** egyik egyenes utóda, Berkmann asszony, távol most vándorolt ki Belgiumból az Egyesült-államokba, hogy megrongált anyagi helyzetén segítsen.

* **A gyapot-tenyésztés** rohamosan terjed Közép-Ázsiában s különösen Turkesztánban. 1884-ben még csak 10,000 pud gyapotot vittek ki innen, 1890-ben már 2.200,000 pudnyit. Valószinü, hogy Oroszország gyapot szükségletét rövid idő alatt kizárólag Közép-Ázsia fogja felezni.

* **Az esküvők** idejét Angliában régebben szigoruan a délelőtti órákra tüzték ki, főkép azon okból, hogy a lakodalmas nép józan maradjon s a templomban illetlen dolgokat ne csináljon. Kivételeket csak a canterbury érsek adhatott, természetesen jó pénzért. Csak 1886-ban alkottak külön törvényt, mely megengedi, hogy az esküvők délután is lehetnek, de csak 3 óráig.

* **Irodalmi kuriozum.** A «Gentlewoman» nevü angol női lap közelebb kezdte meg «Fenella sorsa» czimü regényét, melynek minden fejezete más irótól van és pedig úgy, hogy azok a részletekre nézve előlegesen nem állapodtak meg. Sajnos, hogy ezt a bizarr eszmét előkelő irók pártfogolják. A bevezető fejezetet Mix Helén Mathers, a kitünő regényirónő, irja, irnak belé továbbá Mc. Carthy, Trollope, Hatton, Marryat Florence, Lovett Cameron s más nagynevü regényirók.

* **A tevék** most már teljesen otthonosak lettek Közép-Ausztráliában s némely helyeken teljesen kiszorították a bivalyt s ökröt, mint teherhordó állatot. Sok helyen annyi a tevék száma, mint akár a kecskéké.

* **«Comptograph»** a neve egy új számoló gépnek, melyet Dorr Felt talált ki Chicagóban s mely nemcsak pontosan összegez, de az illető összegeket automatikus uton lenyomtatja. A készülék nyolcz sor billentyűből áll, melyeken egy milliónál kisebb összegeket rövid idő alatt pontosan lehet kinyomatni s összeadni. Különösen pénzintézetek és statisztikai hivatalok használhatják.

* **A dinnye-szüretnél** a khinaiak babonája szerint néma csendnek kell uralkodni, mivel nézetük szerint a dinnye húsa oly finom, hogy a levegő rezgése is meghasítja. ugyan e nézet folytán a khinai, ha ellenségén bosszut akar állani, dobolva megy el dinnyeföldje mellett, midőn a dinnyék már érni kezdenek.

* **A német császárné** születés-napján közelebb a császár személyes vezetése alatt történtek a családi ünnepek. A legelső üdvözlő a három nagyobb fiú volt, kik között a trónörökös középkori lovagruhában, a második porosz gárdista egyenruhában s a harmadik mint matróz öltözködtek.

Kiss György: *Veszedelmes játszótársak.*

HENRIK FŐHERCZEG ÉS WAIDECK BÁRÓNŐ.

A kegyetlen végzet a múlt héten egy arasznyi idő alatt rideg kézzel vetett véget egy oly házassági idyllnek, a minő ép oly ritkán található a nagyok palotáiban, mint a szegények szalmafödeles viskóiban.

Henrik főherczeg és hitvese, *Waideck* Leopoldina bárónő váratlan, igazán katasztrófaszerü halála a távolabb állók legmélyebb részvétére is méltó. Szerették egymást s az előttük feltornyosuló ezer akadály daczára is egymásé lettek, együtt járták aztán páros életüknek eleinte göröngyös útját, melyet csak hosszú évek multán kezdett számukra egyengetni a királyi kegy. Egyszerre estek halálos betegségbe s a halálban is együtt akarván maradni, nehány rövid óra különbséggel egymás után haltak meg. Karonfogva, egymás erejére támaszkodva, mire őket az élet szoktatta, teszik meg a nagy utat

HENRIK FŐHERCZEG ÉS NEJE, WAIDECK BÁRÓNŐ.

szerelmét még csak fokozta az akkor 24 éves hölgy büszke megközelíthetetlensége, ki eleinte nem is hitte, hogy valaha még a főherczeg nejévé lehet. Viszonyuk az 1866-iki olasz háború kitöréséig inkább csak barátságos jellegü volt. A mozgósitásnál a főherczeget, mint hadosztályparancsnokot osztották be a IX. hadtesthez. Bucsúzásakor biztositotta a művésznőt változatlan szerelméről s a legünnepélyesebb formában jelentette ki előtte, hogy a háboru után nejévé fogja tenni. A custozzai csatában fényes jeleit mutatta katonai tehetségeinek s személyes bátorsága által is annyira kitüntette magát, hogy a legfőbb hadúr őt a hadiékitménynyel ellátott katonai érdemkeresztteel diszitette föl.

A hadjárat után a főherczeg ismét Gráczba tért vissza, de akkor már az udvarnál is nyilt titok volt a szinésznővel való szerelmi viszonya s azért csakhamar áttették Brünnbe, mint hadosztályparancsnokot. A főherczeg, a ki már régen tisztában volt azzal az elhatározásával, hogy Leopoldinát nejévé teszi, Hütteldorfba küldte őt, ott lakó nővéréhez, hogy várjon ott reá, mert mint egyszerü polgárleányt akarja őt a szülei házat potló otthonából oltár elé vezetni. Leo

való lemondásra kényszeritették, nevét kitörölték a marosvásárhelyi 62-ik gyalogezred lajstromából, melynek addig tulajdonosa volt, megszüntették főherczegi (40.000 frtnyi) évi appanagé-át, mindkettőjöket pedig számüzték a monarkhia területéről.

A főherczeg erre egy kis parasztbirtokot vásárolt magának az Adige folyó partján, azt mivelgették azután mindaketten két béres segélyével. Jövedelmök nagyon szerény volt, úgy, hogy folytonos anyagi zavarokkal kellett küzdeniök. 1871-ben Leopoldina egyik színészbarátnőjéhez intézett levelében azt irja, *hogy ha visszaemlékszik a múltra, gyöngyéletnek látszik előtte az az idő, mikor még 100 frtnyi havi dijért énekelt, s hogy néha nagy lelki küzdelmébe került elszánnia magát, vajjon vegyen-e magának az elkopott czipő helyett újat?*

Kegyvesztett állapotuk egész 1874-ig tartott. Ekkor kapott a főherczeg ő felsége kabinet-irodájából egy levelet, hogy jelentkezzék az uralkodónál kihallgatásra. A király épen akkor Budapesten időzött s *Henrik* főherczeg néhány nap mulva megjelent a budai várlak kapuja előtt. Szive szorongott s hosszu bocsánatkérésre

ama homályos országba is, melyből nincs visszatérés . . .

A gyászeset újra meg újra felidézi annak a szép regénynek az emlékét, mely a romanticizmus fényét veti a két szerető szív egyesülésére.

Henrik főherczeg 1828 május 9-én, Milanóban született, hol atyja, *Rainer* főherczeg, mint a lombárd-velenczei tartományok alkirálya szélkelt; édesanyja Mária Erzsébet *Franczisska,* Savoya-Carignan herczegnője volt. E házasságból öt fiú származott: Lipót, Ernő, Zsigmond, Rainer és *Henrik* főherczegek. Henrik főherczeg is korán lépett a katonai pályára. Előbb a Károly főherczeg nevét viselő 3-ik gyalogezrednél, később a 14-iknél szolgált ezredesi minőségben, 1859-ben vezérőrnagy lett, 1864-ben altábornagy s együttal egy hadosztály parancsnokságát vette át Gráczban. Itt ismerkedett meg *Hoffmann Leopoldinával,* egy szép polgárleánynyal, ki mint szinésznő 1864 óta a gráczi szinháznál volt szerződtetve. Hoffmann Leopoldina 1842 november 29-én született Kremsben, Alsó-Ausztriában, hol atyja cs. kir. törvényszéki levéltárnok volt. Szinésznői nevelését a bécsi operaiskolában nyerte. Henrik főherczegre a kevés hangú, de bájoló modorú, s szép művésznő ellenállhatatlan vonzó erőt gyakorolt. Ébredező poldina két évig várakozott. 1868-ban levelet kapott jegyesétől, hogy készüljön az utra Bozen felé, és szorgalmasan varrja a mennyasszonyi ruháját, mely egyszerü fehér mousselin ruha legyen. Február 2-ikán — a főherczeg szándékosan *Boldog Asszony* napját választotta az indulás napjául, — Leopoldina útra kelt nővérével együtt. Legközelebbi rokonait sem volt szabad értesiteniök az esküvőről, mert a főherczeg még mindig félt, hogy újabb akadályokat gördithetnének egyesülésük elé. Február 3-ikán ért a két nővér Bozenbe s másnap Leopoldina a főherczeg felesége lett. Az esküvő a főherczeg házi kápolnájában ment végbe. A főherczeg és a két nő a titkot az utolsó óráig őrizte még a tanuk és az eskető pap előtt is. Nagy volt a kastélyba hívott vendégek meglepetése, mikor a főherczeg, Hofmann Leopoldina kisasszonynyal a teremben megjelent s bemutatta mint menyasszonyát. Vacsora után a főherczeg elbucsuzott vendégeitől és csak Mayrhauser prépost-kanonok és a két tanu maradt a kastélyban. Nehány percz múlva megtörtént az esketés, melynek végeztével a főherczeg e szavakat intézte a jelenvoltakhoz: *«Hofmann Leopoldina kisasszonyt az illetékes pap és a két tanu előtt feleségemnek nyilvánitom!»*

A korona haragja sújtoló erővel zuhant le az új házaspárra. A főherczeget tiszti rangjáról készült. De alig hogy bejelenté a szárnysegéd ő felségének: maga előtt látta a legfőbb urat, ki jóságos tekintetét az ajtóban megállló rokonra irányozva, hozzá közeledett és megölelte. A lroszszü bocsánatkérés elmaradt s a boldog főherczeg könyezve és zokogás közt csak e szavakat birta elmondani:

— «Kegyelmet! . . . Köszönöm, köszönöm!»

— «Minden jól van. Minden rendbe lesz» hozva! válaszolt a király.

A kiengesztelt király kezeit csókjaival boritva, távozott *Henrik* főherczeg ez emlékezetes audienczáról, mely ismét egy jobb jövőnek fordulópontja lett viszontagságos életében. A bocsánat nem sokára teljessé vált. A kegyvesztett főherczeg visszanyerte altábornagyi rangját, az 51-ik gyalogezred tulajdonosává neveztetett ki (a marosvásárhelyi 62-ik gyalogezred időközben más tulajdonost kapott) és főherczegi jövedelmeit ismét folyóvá tették.

De a főherczeg többé nem vállalt tényleges szolgálatot, hanem Bozenbe költözött és ezentúl csak családjának szentelte életét. Neje előbb osztrák nemesi rangot kapott, 1878-ban pedig *«Waideck bárónő»* czimet nyert, mely név az 1872-ben született leányára, *Mária Raineriára* is átszármazott.

A főherczeg hitvesévé vált egykori szinésznő sürü érintkezésben maradt rokonaival. Magas

társadalmi állása sohasem kábította el. Egyik nővére, dr. *Ottenauer* währingi községi orvos özvegye, a másik *Pogatzernek*, a bécsi Länderbank elhalt műszaki tanácsosának az özvegye, a harmadik pedig *Gradner* főadófelügyelőnek a neje.

Henrik főherczeg egy izben már — a mint ezt egy alkalommal a bécsi lapok is felemlítették, — mint 19 éves ifjú is magára vonta az uralkodó és az udvar haragját. Kevéssel I. Ferencz József császár trónralépése után Henrik főherczeg a fiatal kornak meggondolatlanságával egy levelet írt egyik förangú barátjának, melyben éles hangon kikelt az akkor inaugurált rendszer s annak magas állású egyéniségei ellen. A levél véletlenül elveszett, nehány nap mulva pedig — megjelent egy németországi lapban, a főherczeg egész neve aláírásával!

Az udvari körök eleinte nagyon felháborodtak s a főherczeg ellen a legszigorúbb fenyítéket követelték. A főherczeg első ijedtségében maga is szökni akart. Végre sikerült *Zsófia* főherczegnő közbenjárásának a fejére lecsapni készülő villámot elhárítani. A nemeslelkű fiatal uralkodó megbocsátott meggondolatlan rokonának s megengedte, hogy ismét visszatérhessen ezredéhez.

*

Henrik főherczeg nejével és 19 éves leányával Lujza főhgnő esküvőjére nemrég jött fel Tirolból Bécsbe, hogy a nászünnepélyeken részt vegyenek. A bárónő a lakodalmas nap után, vasárnap, november 22-ikén betegedett meg, 24-ikén dr. Kahler és dr. Oser egyetemi tanárok konstatálták, hogy a jobboldali tüdőrész mindinkább hevülő gyuladása folytán a beteg a legnagyobb veszélyben forog. Hasonló körülmények közt dölt mult hó 24-ikén a főherczeg is betegágyba. 28-ikán éjjel agóniába esett és délutáni 5 órakor halott volt. *Mária Raineria* bárókisasszony, ki két irgalmas nénével és édes anyja két nővérével a legnagyobb önfeláldozással és gyermeki szeretettel virrasztott a beteg ágyánál, jelen volt édes anyja halálánál is.

Henrik főherczeg erről mit sem tudott. Ugyanaz a betegség őt is ágyba dönté s neje halála órájában már önkivületben volt. Nehány óra mulva nála is beállott a haláltusa. Reggel 7 órakor király ő felsége ismételve tudakozódott a beteg állapotáról. Leánya, kit a már akkor elvesztett édes anyja fölötti fájdalom földig sujtott, most egész éjen át atyja ágyánál virrasztott s egy pillanatra sem hagyta el. Henrik főherczeg kemény természete erősen küzdött a halál ellen. Reggeli $^1/_2$9 órakor leánya, De Vaux altábornagy-udvarmester s a két kezelő orvos jelenlétében ő is kiszenvedett.

Az egyszerre anyátlan-apátlan árvává lett *Waideck Mária Raineria* bárókisasszony, nagybátyja, Rainer főherczeg palotájába költözött.

Henrik főherczeg családjának legbensőbb barátnője *Montleart* Vilma herczegnő volt. Mária Raineria bárókisasszony tizenhetedik születésnapjára egy skatulya czukorkát küldött kedvenczének, melynek aljára száz darab ezres banjegyet rejtett. A főherczeg ez ajándékot nem akarta leánya részére elfogadni, de Montleart herczegnő kijelenté, hogy miután az ajándék a leánynak szól, csak ő rendelkezhetik vele, mire aztán az az apa is belenyugodott. Montleart herczegnő az árván maradt bárónőt óriási vagyonának egyetlen örökösévé szándékozik tenni s egészen magához veszi.

Henrik főherczeg és neje holttestét szerdán szentelték be. A főherczeg holttestе szombatig az udvari templomban marad ravatalon. Waideck bárónő tetemeit szombaton délután viszik ki az indóházba, hol feketével bevont halotti kocsiban helyezik el. Esti 8 órakor a főherczeget is melléje helyezik, hogy a holttesteket Bozenbe szállitsák, hol a családi sírboltban id. Rainer főherczeg, Henrik főherczeg atyja mellé helyezik örök nyugalomra.

A sajátságos véletlen úgy akarta, hogy Waideck bárónő épen születése napján, november 29-én haljon meg, negyvenkilencz éves korában.

Mikor a család Bozenben utolsó bécsi útjára készült, Henrik főherczeg, mintegy jóslatszerűen, azt mondta leányának: «Nagyon boldogok vagyunk, kedves leányom, nagyon boldogok én és édes anyád, hogy együtt vagyunk! Lehet, hogy együtt is halunk meg.» És e szavakat többször ismételte.

Az utolsó években többször meglátogatták az uralkodóház egyes tagjai a bozeni kastélyban visszavonultan élő családot. Ő felsége is felkereste őket utolsó tiroli útja alkalmából kies magányukban s ez alkalommal bemutatatta magának a feltünő szépségű fiatal bárónőt is. *Erzsébet* királyasszony és *Stefánia* özvegy trónörökösné is több izben meglátogatták őket.

*

A Habsburg-házban eddig *négyszer* merült fel ehhez hasonló morganatikus házasság esete. Az *első* 340 év előtt, midőn I. Ferdinánd császár fia, *Ferdinánd* főherczeg, Tirol herczege, atyja haragjával daczolva, a szép *Welser Filippinát*, egy regensburgi patriczius leányát, titokban elvette. Ő is, épen úgy, mint több száz évvel később Henrik főherczeg, évek során át számüzetésben és anyagi gondok közt tengődött. 1558-ban az akkor 28-éves Welser Filippina álruhában jelentkezett a Prágában székelő I. Ferdinánd előtt s remegve, átnyujtá neki férje kegyelmi kérvényét. A bájoló szépségű asszony csakhamar lefegyverezte a császár ébredő dühét, ki nyomban visszahelyezte fiát főherczegi rangjába, az asszonyt pedig «*Zinnenburg bárónő*»-vé nevezte ki. Filippina 1580-ban halt meg Innsbruckban, hol az udvari templomban férje mellett nyugszik; arczképe ma is látható a schönbrunni kastélyban.

A XIX. századi morganatikus frigyek cziklusát *Mária Lujza* főherczegnő, I. Napoleon özvegye nyitotta meg 1821-ben, mint pármai uralkodó herczegnő, kezét nyujtva *Neipperg* Ádám főudvarmesternek. Az e házasságból származott fiút az osztrák császár «*Montenuovo*» herczeg (Neu-Berg) név alatt osztrák herczegi rangra emelte. Ennek leánya, *Mária* herczegnő, *Apponyi* Antal gróf neje lett.

Csakhamar követte a példát *János* főherczeg, ki 1827-ben a stájer postamester leányt, *Plochel* Annát vette el. A szelid lelkületű I. Ferencz császár-király nem sokára kibékült vele s nejének előbb «*Brandhoff* bárónő», később «*Meran* grófnő» nevet adott. E család egyetlen sarjában, *Meran* grófban 1889-ben kihalt.

Ép oly váratlanul, mint Henrik főherczeg idyllje s még sokkal tragikusabb módon fejeződött be 1890-ben *Salvator János* főherczeg boldog házasélete is, melyet magas születéséhez kötött összes előjogairól történt lemondása után, mint egyszerű *Orth János* hajóskapitány, nejének, *Stubel Mili*-nek oldalán élvezett. Együtt haltak meg ők is a felbőszült tenger hullámai által elnyelt «St. Marguerite» hajón, örökre egyesülve a halálban.

MARCZIÁNYI GYÖRGY.

A KÉT PROTESTÁNS EGYHÁZ ÖRÖMÜNNEPE.

A hazai két protestáns egyház közel harmadfélszáz választottja, egyesülve a helybeli és az ország minden részéből felgyült hitrokonok nagy seregével, miután előző nap a két hitfelekezet zsinata külön-külön megnyilt, együttesen örömünnepet ül a megyeház nagy termében az 1790/1. évi XXVI. törvényczikk emlékezetére.

Százegy évvel ezelőtt valóban forduló pont állott be hazánk történetében. II. József jóakaratu és felvilágosult, de az alkotmányos formákat ridegen mellőző kormányzásának megszüntével új ég és új föld támadt hazánk politikai, társadalmi és vallásos életében egyaránt. A «kalapos királyt» öcse, a «jó és bölcs fejedelem» II. Leopold váltotta fel, ki az akkori rendkívül bonyolult világhelyzetben sem veszíté el fejét, hanem erélyt tapintattal, szilárdságot jósággal párosítva, arra törekedett, hogy helyzetét e házban megszilárditva, söt személyét megkedveltetve, kivülre is teljes erővel és biztossággal léphessen fel. A levegő ekkor új eszmékkel, épen hazánkban pedig közjogi és vallási sérelmekkel volt tele.

A protestánsok, bár II. József 1781 okt. 25 kiadott «türelmi rendelete» által, több mint egy századig tartó üldöztetések után némi kis szabad levegőhöz jutottak, erélyesen követték közjogi helyzetüknek, illetőleg vallásuk szabadságának a bécsi (1606) és linczi (1645) békekötések alapjára való visszahelyezését. Ezért történt, hogy az 1790 junius 6-án Budára egybegyült országgyűlésen azonnal szóba jött a vallás ügye, és pedig annyival inkább, mert II. Leopold még előzőleg kijelentette, hogy készséggel beleegyezik a bécsi és linczi békekötésekben biztositott jogoknak törvény általi újabb szentesítésébe.

A fejedelmi legfőbb szó daczára sem ment azonban könnyen a dolog, úgy, hogy az időközben Pozsonyba áttett országgyűlés nem tudván kellő megállapodásra jutni, két izben is az uralkodó bölcsesége jött segitségül a küzdő feleknek, míg végre 1791 február hó 8-án a két tábla együttes ülésében megtörtént a döntő útközet, a midőn a protestánsok vallásszabadsága, a mint az az 1790/1. XXVI. törvényczikkben foglaltatik, 291 szavazattal 84 ellen, a törvény szentségével ismét biztositva lett. Örök dicsőség illeti meg azon felvilágosult szellemű s emelkedett lelkű róm. katholikus főurak és követek emlékét, kik közül fölemlítjük gr. Batthyáni Alajos és Ferencz, gr. Brunszvik Antal, Bezerédy Ignácz szeptemvir, gr. Forgách Miklós, herczeg Grassalkovich Antal, gr. Haller Antal, Horváth Pál ungmegyei követ, Luby Károly szatmármegyei követ, br. Orczy József, id. gr. Pálffi János, gr. Széchenyi Ferencz, Szily József pestmegyei követ, Ürményi József kir. személynök, gr. Zichy Ferencz és gr. Zichy Károly országbiró neveit, kik saját főpapjaikkal szemben nemes bátorsággal keltek, protestáns honfitársaikat támogatva, a lelkiismeret szabadság, a felvilágosodás és jogegyenlőség védelmére. A mai százados ünnep tehát voltaképen nemcsak a protestánsok, hanem e hazának minden, az emberi legnemesebb jogokat tisztelő polgára előtt emlékünnep számba mehet.

De lássuk igen röviden e nagy fontosságú (1790/1: XXVI.) törvényczikk tartalmát. Mindkét (ágostai és helvét) hitvallású protestánsok szabad vallásgyakorlata biztosittatik; templomokat, tornyokat, paplakokat és iskolákat szabadon építhetnek; vallásukkal ellenkező szertartásokra és eskü letételére nem kötelezhetők; saját egyházi elöljáróik hatósága alá rendeltetnek; ő felsége a király előleges értesítése és engedélve mellett, — ki, ha neki úgy tetszik, a zsinatokra királyi biztost küldhet, — egyházi gyűléseket és zsinatokat szabadon tarthatnak, s az itt hozott törvények, királyi szentesítés után teljes érvényűekké válnak. A tanügyre nézve is, a királyi legfőbb felügyeleti jog épségben tartásával szabad kezet nyernek; vallásuk bármiféle hivatal elnyerésében akadályul nem szolgál; a katholikus papoknak sem párbért, sem stólát, sem semminemü illetéket fizetni nem tartoznak; alapitványaikat maguk kezelhetik; házassági ügyeikre nézve, mig saját egyházi törvényszékeiket nem szervezik, nem a kath. szentszékek de a világi törvényszékek az illetékesek.

A ki nem ismeri közelebbről az elmult két századbeli vallásos üldözések történetét s csak a jelen állapotról vesz példát, talán csodálkozva fogja mondani, hogy nincs semmi ok a törvény rendelkezéseinek örülni, hiszen azok mind nagyon természetes és maguktól érthető dolgok! Ámde nem szabad elfelejteni, hogy azon jogoktól, melyek a protestánsok részére a fentebbi czikkekben biztositva lettek, azelőtt egytől-egyig meg valának fosztva.

Innen érthető az általános öröm, mely száz évvel ezelőtt a két protestáns egyház csaknem haldokló testét, mint villamszikra járta át s keltette mintegy új életre; ámbár e törvényczikknek voltak oly rendelkezései is, melyek a prot. egyházak némely kétségtelen jogait csorbitották, s melyek a jelen században lettek, ha ugyan lettek, megszüntetve és méltányosabbakkal helyettesitve.

Brunszvick József, országbiró.

Gróf Ráday Gedeon, iró.

Báró Prónay László, csanádi főispán.

Ürményi József, személynök.

Gróf Teleki József, ugocsai főispán, koronaőr.

Tihanyi Tamás, udvari tanácsos és főispán.

AZ 1790/1. ÉVI XXVI. TÖRVÉNYCZIKK MEGALKOTÓI.— Egykorú metszetek után.

Alig született meg a nevezetes törvényczikk, s alig mondottak azért a protestánsok úgy a «bölcs és jó» fejedelem, mint az országgyülés szine előtt hálás köszönetet, azonnal hozzá láttak lebontott templom-falaik építéséhez, siettek egyik legfontosabb jogukat igénybe venni, megtévén előkészületeiket a két testvéregyháznak egy időben a két testvér-városban, Budán és Pesten, még azon évben tartandó országos zsinatához.

A hazai két protestáns egyháznak azelőtt országos zsinata nem volt, mert a régebben zsinatoknak nevezett egyházi nagyobb gyülésekben csakis két vagy több egyházkerület, de soha sem az egész magyarországi egyház volt képviselve. Most száz éve volt tehát a legelső alkalom, hogy a tulajdonképeni Magyarország protestánsai (Erdély még ekkor közjogilag egészen külön testet képezett, úgy, hogy országgyüléseit is külön tartá), úgy a lutheránusok, mint a reformátusok országos zsinatba összegültek. Hogy pedig a két zsinat egy időre s a két testvér-városba lett tervezve, az nem valami esetlegesség, de a két egyház világi férfiai azon nemes czéljának következménye volt, hogy a hazai két protestáns egyháznak egyesitését, legalább szervezet és főkormányzat tekintetében megvalósitsák s ekkép az egység által mindeniknek erejét és sulyát neveljék. Az idő teljessége azonban még korántsem jött el a nemes eszme megvalósitására. Mindkét egyháznak négy-négy, tehát összesen nyolcz kerületei, egész addig mint teljesen külön álló s egymástól eltérő szervekkel működő testületek éltek; e mellett egyik egyházban hitelvi, a másikban egyházalkotmányi erős eltérések zavarták az összhangot, mely kedvezőtlen körülményekhez járult még az is, hogy a zsinatok előkészitését magukra vállalt világi vezerférfiak az egységes kormányzat és szervezet alatt élő lengyel dissidensek (protestánsok) tiz évvel az előtt létrejött egyházalkotmányát fogadták el elömunkálati alapul, miért is a lengyel protestáns törvénykönyvet lefordittatták latin nyelvre, hogy azt a zsinati képviselők kellőképen tanulmányozhassák és használhassák.

A lengyel protestáns egyházalkotmány legfőbb jellemvonása az volt, hogy a két testvéregyház kormányzatában a legalsó foktól a legfelsőbbig a világi elemnek, illetőleg a nemességnek van biztositva a vezérlő befolyás, úgy, hogy a papság mellette nagyon is háttérbe szorul. Természetes, hogy mig a világi elemnek nálunk is tetszett volna az ilyen kormányforma, a papság, mely eddig élvezett jogainak sokszoros megcsorbitásától tarthatott, határozott kedvetlenséggel, gyanakvással, söt elkeseredéssel nézett azon zsinatok elé, melyek ily szellemben készültek haladni. Ennélfogya az egyházi és világi elem, — fájdalom, — igen gyakran mint két ellenséges tábor állott szemben egymással a zsinatokon, melyekből hiányzott az egyetértés, a kölcsönös bizalom szelleme. Ezért történt, hogy a két zsinat sem lefolyásában nem volt békés, sem következményeiben nem volt áldásos.

Megnyervén ugyanis a protestánsok a királyi engedélyt a zsinat tartására, megtörténtek a választások s mindkét egyház zsinata száz-száz fele részben egyházi, fele részben világi taggal megnyilt, 1791 szeptember hó 12-én.

Az ágostai hitvallásuak zsinatának helyisége Pesten, a megyeház nagytermében volt. Királyi biztosul korompai gróf *Brunszvik* József val. b. t. tanácsos küldetett ki. A zsinat elnöke (mivel a papság felszólása daczára úgy itt, mint a reformátusoknál csak egy, és pedig világi elnököt választottak) báró *Prónay László* volt, mivel az egyetemes felügyelő, *Balogh Pál*, az elnökséget nem fogadta el. Ott voltak a zsinaton *Farkas Mihály* dunamelléki, *Szinovicz Mihály* bányakerületi, *Hrabovszky Sámuel* dunántúli és *Szontagh Sámuel* (helyettes) tiszai püspökök; a négy kerületi felügyelő: *Szilvay István*, *Radvánszky János* és *Ferencz*, *Matkovics Pál*. Megjelent a zsinaton az ekkor Pesten tartózkodó *Koburg* herczeg is. A fentebbieken kivül megemlithetjük még a zsinati tagok közül a két báró *Prónay* (Sándor és Gábor), báró *Podmaniczky*, báró *Hellenbach*, *Berzeviczy*, *Okolicsányi*, *Tihanyi*, *Káldy*, *Szakonyi*, *Mesterházi*, *Institoris*, *Schwartner*, *Krudy*, *Gamauf*, *Sehmal*, *Tessedik*, *Ráth Mátyás*, *Hamaljár*, *Perlaky* egy vagy más téren különben is ösmert neveit.

Mindjárt az első ülésben megjelent egy küldöttség a reformátusok részéről, mely a testvéregyház zsinatát üdvözölte. Innen viszont üdvözölő küldöttség ment Budára, a reformátusokhoz.

A pesti zsinat összesen 16 ülést tartott s október 14-én oszlott el. Magától érthető, hogy a nyilvános üléseken kivül számos bizottsági ülést is tartottak, és pedig igen sokszor együttesen a református zsinat küldötteivel.

A reformátusok egy nappal elébb, okt. 13-án végeztek. Zsinatuk helyisége Budán, az országház épületében volt. Királyi biztoskent Zsadányi *Almássy Pál* aradmegyei főispán s v. b. t. tanácsos szerepelt. A zsinat elnökéül Széki gróf *Teleki József* dunamelléki főgondnok választatott meg, ki helyett — mert későn érkezhetett meg — az első hat ülésben idősb és ifjabb gróf *Ráday Gedeon* elnököltek, kik közül amaz mint dunántúli főgondnok, emez mint dunamelléki követ vett részt a zsinaton. Ott volt a másik két főgondnok: *Rhédey Ferencz* Tiszántulról és Báji *Patay József* Tiszamellékről; ott volt a négy püspök: *Szalay Sámuel*, *Halász József*, *Vég-Veresmarty Sámuel* és *Hunyadi Ferencz*. A tagok sorában ott látjuk a reformátusok egyháztörténetében elévülhetlen érdemeket szerzett *Vayakat* (Dániel, Miklós, István és József), *Domokos Lajost*, a lángeszű debreczeni birót, a zsinat egyik vezérférfiát, *Sinay* nagy ellenfelét; továbbá a *Bay*, *Bernáth*, *Bóka*, *Csanády*, *Darvas*, *Gyurki*, *Horváth*, *Ilosvai*, *Kenessey*, *Lipcsey*, *Losonczi Máriássy*, *Ory*, *Palóczi Horváth*, *Pázmándy*, *Puky*, *Szemere*, *Véghely*, stb. tekintélyes református uri családok tagjait; a lelkészek sorából pedig különösebben kiemelhetjük *Hészey Dániel*, *Szikszay György*, *Szőnyi Benjamin*, *Szathmári Paksi Ábrahám*, *Kármán József*, *Péczely József*, *Torkos Jakab*, *Tormássy János*, *Göböl Gáspár*, *Ori Fülep Gábor* tiszteletreméltó neveit.

A két zsinat kánonai úgy alapelvekre, mint szerkezetre, söt legnagyobb részt szövegre nézve is megegyeznek egymással. A budai zsinat törvénykönyve 155 kánont számlál, a pesti zsinaté minden egyes résznél újra kezdi a számlálást, különben 161 kánon van benne.

A kánonok három legjellemzőbb pontja következő:

1. Elő akarta készíteni a két egyház egyesülését (unio) egyforma egyházszervezet elfogadása és egy közös fötanács felállitása által.

2. Az egyházalkotmányban a zsinat-presbyteri elvet, az úgynevezett consistorialis rendszerrel akkép vegyitette, hogy az egyházkormányzat minden fokán a világi tagoknak jut[illegible]obb jog, befolyás és hatalom a papság ha[illegible]nyával.

3. Rendezte a házasságügyeket s mindenik egyházkerületbe egy-egy házassági törvényszéket tervezett, melynek tagjai a két felekezetből vegyesen lettek volna.

Legkevésbbé sem lehet csodálkoznunk azért, hogy az ily szellemű törvények a legtöbb helyen kedvetlenségre találtak. Mindkét felekezet féltette a maga önállóságát, érdekeit és embereit a hirtelen és majdnem erőszakosan felállitani szándokolt közös kormányzástól; a papok ugy az egyik, mint a másik egyházban elégedetlenek, söt boszüsak voltak eddigi jogaiknak nagymérvű csorbitása miatt; söt még a római katholikus papságnak sem tetszett a dolog, egyfelől, mert a tervezett közös kormányzatban és egységben a protestántizmus megerősödését látta; másfelől mert attól félt, hogy a protestáns világi uraknak az egyház ügyeiben való vezérlő befolyását a katholikus urak is meg fogják majd kivánni s erős rés lesz ütve a korlátlan pap-uralom sánczain.

Mindezeknek természetes következménye az lett, hogy a zsinat által hozott törvények, többszöri sürgetés daczára, királyi szentesitést nem nyerhettek. A két pro[illegible]áns egyház ezentúl is nyolcz önálló kerületre szakadva s felekezetenként csak nagyon lazán összekapcsolva élt tovább; mignem teljes kileneczven év mulva a budai zsinat után, a református egyház, Erdélylyel is megszaporodva, szerencsésen megalkotá a maga egységét az 1881—2. évi debreczeni zsinaton, melynek törvényei a most megnyilt zsinaton jöttek átvizsgálás és javitás alá; az ágostai hitvallásu egyház magyarországi négy kerülete pedig (mivel az erdélyi szász szuperintendenczia egészen különálló «országos egyház»,) száz év mulva a pesti zsinat után, ugyancsak most megnyilt zsinatában szándékszik egységes szervezetét megalkotni és biztositani.

Méltán nézhet tehát nagy várakozással az egész ország a zsinatok működése elé. Három millió magyar honpolgár egyházi és világi képviselői foglalnak ott helyet, hogy egyházuknak, iskoláiknak és ezáltal a hazának is érdekében megtegyék mindazt, a mit az adott viszonyok között legjobb akaratukkal és erejükkel megtehetnek.

Száz év óta nagyot fordult a világ kereke. Akkor a romokat kellett újra építeni, a szétszórt csontokat kellett összegyütögetni, most száz munkás év alkotásait kell tovább fejleszteni; akkor egyházkormányzati téren a legélesebb ellentétek oszták két táborra a zsinat atyáit, most e tekintetben oly nagy elvi fontosságu eltérések nincsenek s bárha úgy egyik, mint másik zsinaton bizonyára lesznek is oly kérdések, melyek körül az ellentétes nézetek nagyobb vitákat fognak előidézni, a legtöbb föltétel mégis megvan arra nézve, hogy a református egyház tökélyesbithesse, az ágostai egyház pedig megalkothassa egységes szervezetét; hogy igy mindkét egyház bensőleg megerősödve, az addiginél is fokozottabb mértékben teljesithesse kötelességeit mindnyájunk közös édes anyja, a haza irányában; melyet mindig, még akkor is forrón és hiven szeretett, mikor a mostoha fiu szomoru sorsa jutott osztályrészeül.

Révész Kálmán.

AZ 1791: XXVI. TÖRVÉNYCZIKK NÉHÁNY ALKOTÓJA.

Prónay László báró (1734—1808.), az ágostai hitvallásuak 1791-ki zsinatának elnöke, a család gazdagságának és befolyásának megalapitója, II. József császár alatt Nógrád- és Hontmegyék administrátora volt, s mikor a császár halálával a reform-vágyak delejes áramlata járta át az országot, Prónaynak ott kellett hagynia megyéit, a hol minden fenekestűl felfordult. A közpályától való visszavonulása azonban kevés ideig tartott. II. Lipót uralkodásának elején csanádi főispánná nevezte ki öt s e méltóságot viselte egész haláláig. Prónay működése nem szorítkozott pusztán politikai hivatalának vezetésére, sem egyháza ügyeinek támogatására; ő mint lelkes hazafi nyelvünknek és irodalmunknak is buzgó pártfogója, segitője s támasza volt. Egyike volt azoknak, kik a magyar nyelv hivatalossá tétele mellett legtöbbet tettek az 1790—1-iki országgyülésen.

Teleki József gróf (1742—1796) koronaőr, később ugocsai főispán, majd v. b. titkos tanácsos, a ki az 1790—1-iki országgyülésnek egyik legkitünöbb s legbefolyásosabb tagja, s a reformátusok 1791-iki zsinatának elnöke volt. Latin és magyar beszédei a mult században nagy hatást tettek. Nevét az irodalomban egy pár költeménye, mint «Az atyafiúi barátság oszlopa» s «Aranka Györgyhöz» czimü tanitó-költeménye és episzto lája tartotta fenn.

Ráday Gedeon gróf (1713—1792) neve irodalmunk történetében is ismeretes. Ő mint korának egyik legműveltebb s legolvasottabb embere nevezetes, a ki ludányi és később péczeli palotájában folytonosan könyvei közt búvárkodott s a magyar tudósokat ellátta segédkönyvekkel. Két nagy érdeméről emlékezik irodalmunk története. Egyik az, hogy a magyar mértékes-rimes verset ő kisérlette meg először nálunk, söt a klasszikai alakú versekkel is ő próbálkozott meg először. Másik érdeme pedig az, hogy Kazinczynak ő volt úgyszólván az irodalomba bevezetője, tanácsadója, atyai barátja, mentora, a ki a Kazinczy folyóiratait nemcsak müveivel, de több példányra tett előfizetéseivel is gyámolitotta, azoknak közönséget toborzott Magyarországban és Erdélyben egyaránt. Kazinczy mindig a tisztelet legmélyebb érzéseivel viseltetett iránta és sokszor elmondá, mennyit köszönt neki pályájának elején. — Fia, a hasonnevü Gedeon (1745—1801) septemvirré s v. b. titkos tanácsossá lőn, majd később koronaőrré.

Ürményi József (1741—1825) különféle tisztségeket s méltóságokat viselt. Ő dolgozta ki Mária Terézia alatt az új tanulmányi rendszert, s érdemeiért II. József Biharmegye főispáni székébe ültette s viselte a referendáriusi méltóságot is. II. Lipót a Szent-István-rend nagy keresztjével diszité fel őt, mint már ekkor személynököt. A jelen század első évében Halics és Lodoméria kormányzója lőn s hat év mulva országbiró. «Becsülte a fényt, — irja róla Kazinczy — a birtokot, mert ismerte hasznait; de azt nyugtalanul, annál inkább alacsony vagy titkos utakon soha nem kereste; s bátor, söt merész védeni az ártatlant, a nyomottat, bár veszélyek rettegtették, lelke álnokság és erkölcsi mocskok nélkül» volt. «Nagy és tiszta! — idézhetjük Kazinczy szavait — ezt fogja felmelegült szivvel kiáltani a legkésőbb maradék, megpillantván Ürményinek képét.»

Brunszvick József gróf († 1827) országbiró s mint ilyen az 1790—1-iki országgyülésnek egyik vezértagja, a Szent-István-rend középkeresztjének tulajdonosa és v. b. titkos tanácsos. Latin és magyar beszédei nyomtatásban is megjelentek. Arczképét Henrik bécsi festő müve után Ehrenreich metszette rézbe.

Tihanyi Tamás (1747—1831) udvari tanácsos, a hétszemélyes tábla birája, később Tolnamegye főispánja, a kiről az egykorúak úgy emlékeznek, mint «munkás és minden tekintetben példás életű hazafi»-ról.

SZABOLCSKA MIHÁLY.

A fiatal magyar lyrikusok gárdájának legújabb és legérdekesebb tagját mutatjuk be lapunk olvasóinak. Még az év elején érte a nagy kitüntetés, hogy reá két akadémikus szépirónk szokatlan és érdekfeszitő módon, mint jelenség számba menő új költőre hivta fel a nagy közönség figyelmét. Utána kiderült ugyan, hogy nem kezdő versiró, mert a debreczenieket már évek óta gyönyörködtette az odavaló helyi lapokban, s 1885 óta a «Vasárnapi Ujság» és a protestáns egyházi lapok is közöltek tőle költeményeket; de azért a jóhiszemű felfedezés örömében oszetozott mindenki, mert az érdemök szerint bemutatott es az általa később közzétett költemények sajátos hangja és tartalma új és eredeti maradt lyrikusaink nagy hangverseny ében.

«A poézisomat édes anyámtól örököltem, no, ez minden anyai öröktöm, hála Istennek!), a ki egyszerű iparosné létére él-hal a könyvekért.» Ezt egyik levéléből idézzük, melyben kértünkre pár szükszavú életrajzi adalékot szolgáltatott. — Lenn a Tisza-mentén született a tisza-kürti határ egyik pusztáján. («Nem merek versben nyilatkozni róla; mindenki azt mondaná, hogy Petőfit majmolom.») Hét éves kora óta a kécskei sikságon lakott, honnan szegény sorsu szülei — bizonyára, mert papnak szánták — Kecskemétre adták be a gymnáziumba. Később Szarvasra, innen theológiára Debreczenbe ment. Itt töltött első éveiben tisztán pályadijakból és legácziókból élt. Utóbb főmunkatársa lett a «Debreczen-Nagyváradi Értesitő»-nek s dolgozott a két helyi lapba is. Mint ujságiró, irt a nagyobb tért foglaló prózai nemben is. Ezen termékeiből tavaly egy kötetet adott ki «Időtöltésül» czimen. Az irodalom akkor nem vett róla tudomást. Pedig kár, mert némely aprósága egyebet is nyujthat időtöltésnél. Például az «Egy ismeretlen világrész» igen szellemes geographiáját adja a női szivnek — ilyen formán: «Határa éjszakon az ész, melytől egy világtenger választja el. Talaja ingoványos. Éghajlata változó. Lakosai részint rabszolgák, részint szabadok...» A mibe itt attikai sót kevert, azt máskor csöppentett méznél édesebb szerelmi dalokban énekelte meg. S mig ő igy a múzsákkal társalgott, addig tanuló társai a kenyérkereső tudományokban elibe kerültek. Mikor azonban tanulói pályáját elvégezte, a figyelmes debreczeni főiskola őt tette meg szénioránnak. Tavaly, tehát a felfedeztetés előtt, mint kiváltságos tanitványát, Kálvin városába, Genfbe küldte ki, s ma, — még mindig a derék főiskola támogatásával, — Párisban hallgatja a Sorbonne híres előadásait.

SZABOLCSKA MIHÁLY.

Irodalmi sikere által bátoritva, a debreczeni Csokonai-kör most egy vastag kötetet adott ki elszórva megjelent költeményeiből. Benne a buzgóság, szerelem, szeretet és képek négy cyklusra oszolnak, hogy négyhúru lantjának alaphangjait szemléletileg is föltüntessék. A megjelölt határokon belől csodálatos kevereke következik a legkitünöbb és közönségesebb verseknek. A tárgyilagos kritikának lesz majd feladata, hogy belőle naiv lelkének valódi kincseit kiválogassa s naiv tudásának kézzel fogható tévedéseit kimutassa; mi most az egész kötetnek örülünk, mert mig a benne lerakott valódi irodalmi nyereségen gyönyörködünk, addig ő tévedései árán megtanulhatja, és tanulja is meg, hogy a nyilvánosság egy komoly kezdőnek ugyanaz, a mi — saját szavaival — rigómadárnak a debreczeni homok.

Az általa feltárt érzéki és érzelmi világ rajongásig szeretett otthonából, a nagy magyar alföldről való, hol csendesebb a magány, végtelenebb a láthatár, zengőbb az erdő, mosolygóbb a virág, egyszerübb az érzés, üdébb a képzelem, mint más görbébb, lakottabb vidékeken, melyet a természet és a kultura túlhalmozott érezni és látni valóval. Onnan hozta tősgyökeres nyelvét, onnan leste el eredeti képeit és meglepő szépségű szólamait, ott szerű művészetét, melyekkel még gyakori botlásai daczára is zavartalan mügyönyört képes bennünk előidézni. Képzelme, melyet igazában csak az egyszerű róna tud foglalkoztatni, nem [illegible]dag; de a kis körön belől mindig újszerű, p[illegible] és költői. Érzékeny lelke naiv és merengő. Leginkább az egyszerű hangulatok vonzák, s ha szivében valami lehelletszerű lyrai tárgy megfogamzott, ajka végtelenül finom s még ötletszerüségében is lágy dalhangokra zendül. Ilyenkor születtek meg a kötet legszebb darabjai, valamint azok is, melyek arról tanuskodnak, hogy formai művészete még nincs arányban költészetének tartalmi finomságával és művészi mérséklete sem költői lelke termékenységével.

Üdvözöljük a jóért; egyebekben pedig örülünk, hogy jelenleg az izlés nagy metropolisában — tanul.

Dr. Sebestyén Gyula.

A TÉLI KIÁLLITÁS A MŰCSARNOKBAN.

Röviden megemlékeztünk már az országos magyar képzőművészeti társulat ez évi nagy nemzetközi téli kiállitásáról, melynek első futólagos áttekintése is azt a benyomást ébresztette, hogy gazdagabb és magasabb szinvonalon álló tárlatainknak egyike. Az összehasonlitó tanulmányozásra az által nyujt kivált bő anyagot, hogy a haza[illegible] művészek tömeges részvétele mellett ugyszólván valamennyi művészileg fejlett ország egy-két első rendü festménynyel van ott képviselve. Az arany érmek és a dijak elosztása nehéz gondot fog okozni a jurynek, mert egyenlően érdemes, jutalmazásra méltó kiváló művészi alkotások akadnak majdnem minden teremben. A téli kiállitások a fővárosi élet fontosabb mozzanatai között előkelő helyet foglalnak el s kivált az esti órákban, a mikor a műcsarnokot a villamos világitás ragyogó fénynyel árasztja, a közönség folytonos hullámzása tanusitja azt a növekedő érdeklődést, melyben már Budapesten is részesül a művészet.

E napokban jelent meg a kiállitás *képes tárgymutatója*, oly diszes kiállitásban, mely bátran versenyezhet a külföld hasonló kiadásaival. Az abban megjelent képek közül ezúttal egy egész sorozatot mutathatunk be.

A mióta *Benczúr Gyula* a mester-iskola vezetését átvette, az arczképfestés a művészetnek eddig nálunk még el nem ért magas fokára emelkedett. Ez évben *gróf Andrássy Gézáné* bájos arczképével arat *Benczúr* újabb sikert. Az egész női alaknak nemes tartása, a fehér atlasz ruhának széles és festői ránczvetése, a mester kezére vall. Hosszú megszakitás után *Lotz Károly*, ünnepelt művészünk is részt vesz a mostani kiállitáson. Finom érzéssel és világitó szinekkel festett női arczképe, mely egyik tehetséges tanitványát, *Vogel Ilona* kisasszonyt ábrázolja, valóságos meglepetést keltett, mert a monumentális feladatok hivatott művésze az arczképek festésében ritkán lépettmég a nyilvánosság elé. *Horovitz Lipót* négy arczképe közül *gróf Széchenyi Imréné* előkelő képmása leginkább vonja magára a figyelmet, gyöngéd és mégis élettelje sen jellemző kidolgozásával. *Vastagh Györgynek* gyermek-csoportja is a jeles művésznek kiválóbb müveihez tartozik.

Az életképeknek hosszú sora is nagy változatosságban tünteti fel a hazai művészetnek örvendetes haladását. Tréfás és vonzó kép a *Pap Henriké*. A szerencsés ötlet az életkép sikerének hathatós elősegitője, kivált ha a művész azt oly szellemesen domboritja ki, mint a mennyire az *Pap Henrik* szépen átgondolt és ügyesen megfestett müvén érvényesül. «Melyik a Lizi kisasszony?» képének czime s a varróleánykák közül zavartan felálló kis bűnös, a bokrétát tartó inas, a szigorúan odatekintő főnöknő mozdulata, arczkifejezése, a mulatságos jelenetről teljes magyarázatot ad. *Margitay Tihamér* «Az ő egészségére!» czimű képe szintén derült hangulatot ébresztt. A csintalan társaság, melyben a kis pap komikus erélylyel tiltakozik a ráfogás ellen, hogy az «Ő» egészségére koczczintson, mosolygásra kell hogy birja a nézőt is. *Nadler Róbert* «A felolvasás» czimű képén igen gondosan és művészi izlléssel kidolgozott szalon-jelenetet ábrázol, három nő-alakkal. *Eisenhut Ferencz*, a ki a külföldön is mint orientalista festő hirnévre tett szert, keleti utazásain szerzett tanulmányainak felhasználásával, ezúttal nem a nála megszokott ragyogó napfényben, de egy odaliszk háló szobájának félhomályában tökrekedett arra a megragadó szines hatásra, mely az ő müveinek legfőbb érdeme.

Az «Álom» czimű festménye kitünő elismerésre tarthat számot. *Tornai Gyula* is az utóbbi évek alatt sokat tartózkodott Marokkóban és Tunisban s onnan válogatja képeinek tárgyait; a «Drága gitár» is az ottani életből merített és éles megfigyeléssel készült alak sikerült ábrázolása. *Valentiny János* hü marad az ő czigányaihoz; a csinos barna leány, a Balaton partján mostani képén is érdeket kelt az ő megkedvelt művészete iránt. *Aggházy Gyula* is a «magyar tenger» tájáról vette motivumát töröl metszett halász-párjával. *Mannheimer Ágost* nem kevesebb, mint nyolcz képpel szerepel a tárlaton, tájkép és életkép vegyest, melyek közül a kiválóan sikerült «Bücsujárás Capriszigeten» czimüt mutatjuk be olvasóinknak. A művészek a saját otthonukat a mütermet is előszeretettel mutatják be képeiken. *Spányik Kornél* képén a festőt és modelljét látjuk kedélyes társalgás közben. *Tahi Antal* képének tárgyát a szabadságharczból meriti, történetünknek nem rég lezajlott fényes korszakából, melynek lelkesitő emléke a nagyobb szabású művészi megörökitést még mindig hasztalan várja. Ez a kép csak kisebb jelentőségű epizodot jelenit meg, népfölkelők vonulását az esti homályba vesző országuton. Érdekes hangulata, jellemző alakjai a művész haladásáról tesznek tanúságot. *Tolnay Ákos* a fényfüző élet

Mannheimer Gusztáv: *Bucsújárás Capri szigetén.*

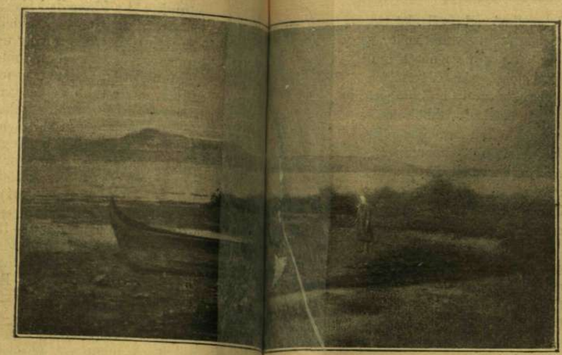

Valentin[illegible]: *Balatoni táj.*

Telepy Károly: *A Kazán-szoros bejárata előtt.*

Tornai Gyula: *Arabs «Trovatore».*

Tolnay Ákos: *A boudoirban.*

Agghází Gy[illegible]*atoni halász.*

Spányik Kornél: *Modell-pauza.*

Molnár József: *Aratás.*

Tahi Antal: *1848.*

Vastagh Géza: *Oroszlánfej.*

Pállik Béla: *Rambouillet-kos.*

Pap Henrik: *Melyik itt a Lizi kisasszony?*

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRLAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁRÓL

iránt bir fogékonysággal. A «boudoirban» czimű képe csinos apróság. *Molnár József* «Aratáskor» czimű festményén falusi idyllt ábrázol.

Legvégül emlitjük, noha a legelsők közé tartozik a tárlat életképfestői között, *Bihari* Sándort, ki három művel is van képviselve, melyek közül a «Programmbeszéd»-et mutatjuk be. A képviselőválasztások mozgalmas napjaiból vette képe tárgyát, melyet kitünő szorgalommal, s nagy ambicióval festett meg. A programmbeszédet tartó jelölt körül álló törülmetszett alakok mindegyike nagy megfigyeléssel kidolgozott typus, s a kép egészében is méltó társa azoknak, melyek Bihari ecsetje alól már előbb kikerültek.

Állatfestőink közül *Pállik Bélának* bevégzett tökéletességgel festett «Rambouillet-kos» tanulmánya és *Vastagh Gézának* pompás «Oroszlánfej»-e a művészet e fajának hivatott művelését igazolja.

Tájfestőink közül *Telepy Károly* és *Brodszky Sándor* érdemes műveit mutatjuk be ezúttal.

A szobrászat örvendetes fejlődése az ismert művészek mellett újabb tehetségeket is hoz felszinre. *Donáth Gyula* a vigadó számára a «Néppdal» alakját készitette el, azzal a lendületes felfogással, mely az ő szélesen mintázott alakjait feltünőkké teszi. *Jankovics Gyula* fiatal szobrász a «liba tolvaj» czimű életnagyságú, tehetségre való szobrával lépett fel először ez idei kiállitásunkon. *Kiss György* «Veszedelmes játszótársai» a szinezett kisplasztikának sikerült műve.

A külföldi jelentékeny művek gazdag választékából mai számunkban két nagy hírű művésznek képét közöljük. Az egyik *Firle Walternek* «Reggeli ájtatosság egy hollandi árvaházban» czimű festménye, melyet a berlini királyi képtár engedett át téli kiállitásunkra. *Firle* a fiatalabb német művészeknek egyik elismert vezére, nálunk több év óta meg szokott jelenni művészetének remekeivel s mostani festménye, melyen a felfogás nemessége, a szinek bájos összhangja a kedélyre mély és maradandó benyomást gyakorol, tagadhatlanul egyik gyöngye a kiállitásnak. A másik *Normann Adelstennek*, a maga nemében páratlan norvég művésznek «Sognefjord» czimű tájképe, mely derült, ragyogó szineivel, bámulatosan tükröző vizével igazolja azt az előszeretetet, melyet a budapesti közönség a jeles festő iránt mindenkor tanusitott.

Lesz még reá alkalom, hogy a téli kiállitás gazdag tartalmának ismertetését tovább folytassuk.

A „Vasárnapi Ujság" díszkiadása.

A «Vasárnapi Ujság» jövőre is abban a kiállitásban fog megjelenni, melyet a magyar közönség annyi éveken át megszokott és megszerettett, tehát az eddigihez hasonló alakban, jó papiron, gondosan előállított és szépen nyomott illusztrációkkal. Hogy azonban azok számára, kik a «Vasárnapi Ujság»-ot, mint a nagyvilág eseményeinek illusztrált krónikáját, s kivált a magyar életben évenkint fölmerülő társadalmi, képzőmüvészeti kiválóbb jelenségeknek tárházát, még díszesebb kiállitásban kivánják megszerezni és könyvtárukban vagy társalgó-termük asztalán megőrizni, erre is módot nyujtsunk: elhatároztuk, hogy új évtől kezdve a «Vasárnapi Ujság»-ból albumszerü díszkiadást is rendezünk, mely azonos tartalommal, de a legfinomabb vastag dupla-velinpapiron, szines borítékkal fog megjelenni, úgy, hogy bármely szalon vagy olvasószoba asztalának művészi értékü díszéül szolgálhat, mint az a külföldön a kitünőbb illusztrált irodalmi vállalatoknál «edition de luxe» név alatt divatban van, a hol a nyomdai s általában a sokszorosító müipar remekbe készült e termékei nagy kedveltségnek és elterjedésnek örvendenek s a jobb módú művelt körökben az izléses házi berendezkedés elmaradhatatlan kiegészülő dísztárgyai. Az e fényes kiállitás által okozott költségtöbblet arányában a «Vasárnapi Ujság» e diszpéldányainak ára kétannyi lesz, mint a rendes kiadásé, vagyis:

a «Vasárnapi Ujság» díszkiadása	*fél évre....*	*8 forint*
	egész évre....	*16 «*
a «Vasárnapi ujság» rendes kiadása	*fél évre....*	*4 forint*
	egész évre....	*8 «*

*

A „Politikai Ujdonságok" jövőre ***képes ujság*** *lesz. Sok helyről nyilvánult ohajtásnak teszünk eleget, ha a „Politikai Ujdonságok"-at, mely* ***37*** *évi pályafutása alatt nagy és állandó közönséget biztositott magának, ezentul* ***képekkel*** *illusztrálva adjuk ki. A sokszorositó ipar terén elért újabb haladások ugyanis lehetővé teszik, hogy az eseményeket nyomon követhessük az esetre is, ha azok leirását képekkel teszszük vonzóbbakká. A «Politikai Ujdonságok» új-évig megjelenő számainkban is fogunk időnként képeket közölni. Új-évtől fogva a «Politikai Ujdonságok» minden száma a napi eseményekre vonatkozó több képpel illusztrálva fog megjelenni.*

A „Vasárnapi Ujság" kiadóhivatala
(Budapest, egyetem-utcza 4. sz.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Mikszáth Kálmán «Országgyülési Karczolatai» 365 lapra terjedő nagy kötetben jelentek meg. Összegyüjtötték és kiadták a Légrády-testvérek. Azok a jókedvű, elmés országgyülési tudósítások vannak a kötetben, melyeket Mikszáth 1883 óta ir a «Pesti Hirlap»-ba, az ülések és a napi események eleven hatása alatt.

A kiadó azt irja előszavában, hogy e sok diszkrécióval, melegséggel, humorral és szinpazar tollal irt karczolatok elkallódhatnak a hirlapszámokkal, melyekben megjelentek s azért gyüjté össze könyvbe, hogy igy az enyészettel jobban megküzdjenek. Maga az iró elbeszéli egy másik bevezetésben, hogy nehezen egyezett e kiadásba, mert mit szerze e gyüjtemény a könyvek közt, mikor a karczolatokba foglalt helyzeteket, vitákat, beszédeket már eltemette az emlékezet. De sarkalta a «hiuság ördöge», mert így elmondhatja az egykori napok hőseinek: «ime a ti beszédeitek már elenyésztek, de az, a mit én irtam róluk, az még megvan.» Elmondja Mikszáth azt is, hogy 1882-ben még a «Pesti Hirlap»-ba Törs Kálmán irt czikkeket a mozgalmasb ülésekről, de egyszer beteg lett s őt bizták meg helyette azok irásával. A közönség mindig élvezettel olvasta a karczolatokat, melyeken a sok szingazdaság mellett pártszinezet is van, de soha sem bántók, annál inkább jóizűek. Méltó volt megmenteni az elfeledéstől. A karczolatok 1883 április havától az 1891. jan. 21-iki ülésig tartanak és leginkább a Tisza-korszakból, csak nehány a Szapáry-korszakból. A huszonhárom ívnyi nagy kötet ára 2 forint. Diszkötésben 3 forint.

A «Budapesti Szemle» ez évi folyamát rekeszti be a deczenberi kötet, melynek sokféle tartalmát «Az erdélyi katholikus autonomiáról» szóló dolgozat nyitja meg. Az erdélyi katholikus status keletkezését, jogi állását és szervezetét ismerteti meg, épen alkalomra a kath. autonomikus törekvések közepette. Dr. *Imre* József befejezi «Az ifjuság testi nevelése az iskolában» czimű elmélkedését, mélyebben foglalkozván e fontos ügygyel, mely annyira sürgős, mert — mint a szerző mondja — fiaink a mostani iskolai rendszer alatt testi egészségökből fizetnek vámot ismereteikért. Egy másik közlemény is foglalkozik az iskolai ügygyel, *Fináczy* Ernő adván elő a «Berlini iskolai conferentia» tanulságait. Költemény kettő van a kötetben «Bele nyugodni» *Kozma* Andortól, és «Bradamant panasza» (Ariostó «Orjöngő Loránt»-jából) *Radó* Antal fordításában. Mayer F. K. német regényének «Jenatsch Györgynek» a befejezése olvasható. «Egy adoma vándorutja» czimen pedig *Hegedüs* István az Arany János «Fülemiléjének» alapgondolatáról ir, melynek változatai több nemzetnél és irodalomban feltalálható, de Arany dolgozta fel legderültebben és plasztikusabban. *N—yi A.* «Tür-István és iratai» czimen ismerteti Türrnek közzétett politikai iratait, III. Napoleonnak 1866. jun. 12-én kelt üzenetét a törvényhozó testülethez, Garibaldi 1860-ki kiáltványát, melyet mikor a nápolyi és szicziliai diktaturát Victor Emánuel kezébe letette, a néphez és fejedelmekhez intézett. *Semsey* Andor, a bőkezű maeczenás pedig «A magyar nemzeti múzeum átalakításhoz» szól hozzá, nem helyeselvén azokat a terveket, melyeket e kulturális intézetünkre nézve a kiküldött bizottság megállapított. Fölösleges kiadásnak mondja, hogy a különben szegényesen javadalmazott intézet külső diszitésére, «monumentális anyaggal való burkolásra, félmilliót fordításnak. Abban sem nyugszik meg, hogy a természettani gyüjteményeket kitelepitsék új épületbe, mert az megbonthatná azt a népszerűséget, melynek a muzeum örvend, inkább a képtárt költöztessék ki, s annak helyén is a természetrajzi szakokat, a növénygyüjteményt és Haynald herbariumát helyezzék el. A hadtörténelmi gyüjteményeknek pedig a díszes előcsarnokban volna legméltóbb helyök. — Végül a könyvbirálatok következnek: dr. *Váczy* János Szinnyei «Magyar irók élete és munkái» művére tesz megjegyzéseket; ezt követi Daday könyvének (a magyar állattani irodalomról), Mudrony Soma «Ildeiné leánya» regényének, és gr. Keglevich B. «A beteg parlament» röpiratának ismertetése. A magyar helyesirás vitatásához pedig dr. *Csapodi* István és *Volf* György szólnak hozzá. — A «Budapesti Szemle» előfizetési ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

A magyarországi tücsökfélék magánrajza czimű tudományos monografia jelent meg a természettudományi társaság kiadásában, *Pungur* Gyulától, kit a társulat nyilt pályázaton, 1876-ban bizott meg a munka megirásával. A dolgozat a hazai tücsökfajokat nemcsak rendszer tekintetében ismerteti, hanem feltünteti életüknek lehetőleg minden mozzanatában, úgy környezetükhöz való viszonyukban, mint a természetben való jelentőségükben. A szerző a természetben tanulmányozta a tücsköket, s otthon is üveg alatt, vagy rekeszekben figyelés alá vette. De átvizsgált több gyüjteményt is, s kellő figyelemben részesítette a szakirodalmat. Az előadás nem száraz, s a szerző a hazai népies elnevezéseket is följegyezte. Összesen negyvenöt tücsökfajt ismertet, különböző tartózkodási helyekkel, s a vidék fölemlítésével, a hol tartózkodni szoktak. A munka tartalmát végül bő franczia kivonat teszi hozzáférhetővé az idegen tudósok számára. Ára 2 frt. 50 kr, tagoknak 2 frt.

Egy restauráczió 1844-ben czimen korrajz jelent meg *Móricz* Pál volt országgyülési képviselőtől. A negyvenes évek sok jellemző vonását eleveníti föl a társas életből, a közéletből. E mellett a nemesség akkori szereplőit is festi s kivált Szabolcsmegye életéről jegyez föl sok érdekest s mond el közérdekü dolgokat a megye több családjáról, pártküzdelmeiről. Ára 1 frt 20 kr.

Olvasmányok az ifjuságnak. Az angol ifjuási irodalom jeles műveiből egyszerre három kötet jelent meg a Légrády-testvérek kiadásában, czimképes kemény kötésben és illusztrációkkal. Mind a három kötet *Tytler Ann Frater* műve és *Tisza* Etelka, Tisza László leánya fordította le. A három könyvnek egy hőse van *Leila*, de minden kötet önálló és külön czimet visel. Az egyiknek czime *Leila a szigeten*, robinsonada, melyet különösen fiatal leánykák olvashatnak élvezettel. A *Leila Angliában* és *Leila otthon* czimü kötetek is az angol ifjuási irodalom sokat dicsért előnyeivel birnak, változatossággal, tanulságokkal. Vidám, megható fordulatok váltakoznak a tartalmas történetben. Ára egy-egy csinos kötetnek 1 forint.

«Az Athenaeum kézi lexikona.» Az Acsády Ignácz dr. szerkesztésében megjelenő eme vállalatból beküldötték a harmadik füzetet. Az «Arany» és «Ázsia» közötti anyagcsoportot tárgyalja elég terjedelmesen.

Előfizetés. Szávay Gyula előfizetést hirdet sajtó alatt levő vers-kötetére, mely az ifjuság első évtizedének (1880—1890) tartalmazza összegyüjtött költői kisérleteit; a terjedelmes kötet diszes nyomdai kiállitásban ez év karácsonyára jelenik meg, előfizetési ára 1 frt 80 kr, mely a szerző nevére decz. 15-ig küldendő Győrbe.

Naptárak. Posner Károly Lajos és fia kiadásában a következő új naptárak jelentek meg: «*Előjegyzési naptár*» (22. évfolyam, bolti ára 75 kr.) «*Jegyzéknaptár*» (22. évfolyam, ára 75 kr.) «*Posner magyar fali naptára*» (22. évfolyam, ára 50 kr.) *Kis «fali naptár»* (22. évfolyam, ára 25 kr.) «*Posner-féle szabirodai napló előjegyzési naptár*» (ára 1 frt 50 kr.) «*Boudoir-naptár*» (ára 1 frt.) «*Posner-féle zsebnaptár*» (ára 20 kr.) és «*Kodolányi gazdasági könyvviteli naptára*» (ára 1 frt 50 kr.)

Az új helységnévtár, melyet *az orsz. statisztikai hivatal ad* ki új évre, *a legújabb hivatalos* adatok szerint készül. A legutóbbi népszámlálás adatai fel-

használvák benne s az általános részben tartalmazni fogja a megyei, járási, törvénykezési pénzügyi, katonai stb. beosztást. A lényegtelenebb rész, külön Magyarországról és külön Horvátországról, az egyes helységeket, pusztákat, telepeket sorolja fel betüsoros egymásutánban. Minden egyes községről 17-féle adat lesz a műben. Ára négy terjedelme s tartós angol vászon kötése daczára *4 frt előfizetési áron* megszerezhető; bolti ára 7 frt lesz. Az előfizetési pénzek közvetlenül az orsz. statisztikai hivatalhoz (földmivelési ministerium épülete) czimzendők.

ZichyMihály képei. Az «Aradi vértanuk albuma»-ban Zichy Mihálynak két rajza is megjelent, mely a szabadságharcz apotheozisa, s egyik az 1849 ki aradi katasztrófát, a másik pedig az 1867-iki ujraébredést ábrázolja allegorikusan. A kitünő művész e két rajzát az album kisebbített alakban közölte, az aradi Kölcsey-egylet azonban gondoskodott, hogy az eredetinek megfelelő másolatban és nagyságban kapja meg a közönség, s *Morelli* Gusztávot, a jeles fametsző művészt és a minta-rajziskola tanárát bizta meg, hogy elkészítse.

A fametszet nagyságra nézve is nemcsak nálunk, hanem külföldön is a ritkaságok közé tartozik; a nagyság 90—60 cm. vagyis a nagy képek közé tartozik. Morelli, ki egy évig dolgozott a két képen, vésőjével nyomról nyomra követte Zichy rajzának vonásait, s nemcsak a képet adta vissza, hanem annak minden legkisebb részletét, a rajz modorát is. A hazai fametszés művészetének eddigelé a legkitünőbb darabjai közé tartoznak ezek, s úgy a művészi ábrázolásban (hiszen Zichyt fölösleges dicsérni), mint a másolat kivitelében oly becses műtárgyak, hogy a legkényesebb izlés is örömmel veheti. Hazai tárgyu képekben ugy is szegények vagyunk; alig akad egy pár, melyet nyugodtan alkalmazhatunk szobánk diszitésére. A szabadságharczra vonatkozó képek pedig nagyrészt gyarlók, banálisan komponálva, és durván kivíve. Örvendetes, hogy Zichy mesteri rajzának oly avatott produkcióját képes a hazai sokszorosító művészet előállítani, minő Morelli e két metszete, mely az eredetinek erőteljességét, finom árnyalatait, modorát teljes hűséggel adja viszsza. E nagy képek nyomása sem volt közönséges feladat, de az államnyomda jól végezte. Diszére válik minden háznak, s bizonyára el is fog terjedni, mert a szabadságharcznak megható és ékes emléke. A budapesti «Könyves Kálmán» nevü nyomdai részvénytársulatnál rendelhető meg. Ára a két képnek 10 frt, üveg alatt, diszes rámában pedig 22 frt.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia nov. 30-iki ülésének tárgyai, Hunfalvy halála következtében a decz. 7-iki ülésre maradtak. Az idei *Kócsán-féle* drámai pályázatról kellett volna felolvasni a jelentést, melyet még Csiky Gergely szerkesztett. Csak két történeti dráma pályázott, s mindkettő kritikán alóli, de az aránylag jobbnak a dijat ki kell adni s ez a jobb «A koronáért» czimű. Hunfalvy elhunytával az akadémián két diszes állás üresedett meg: az első osztály elnöksége és a könyvtárnokság.

Hunfalvy Pál jubileuma a néprajzi társaságban. A néprajzi társaság nov. 28-ikán ünnepélyes ülést rendezett az akadémia termében, hogy üdvözölje nagyérdemü elnökét, *Hunfalvy* Pált, ki az összzel töltötte be akadémiai tagsága félszázadát. A jeles tudós még jó egészségben jelent meg az ünnepélyes ülésen s nyájasan fogadta a minden oldalról hozzá intézett üdvözléseket.

Xantus János alelnök mondta az üdvözlő szavakat, mire Hunfalvy meghatottan felelt. Ezután *Herman* Antal adta elő Hunfalvy életrajzát, *Herman* Ottó pedig nagyérdekü előadást tartott «A magyar ornamentikáról». Bemutatta azokat a megrendelésre készült diszitményes tálköket, a melyeket gróf Szapáry Gyula minisztere lnök, Ivánka Imre stb. készittettek, egyszerü kanászemberekkel. Bemutatott egy német mesterember készitette bőrövet is, a mely a magyar kanászok munkája mellett valóságos kontárkodás. Végül *Munkácsy* Bernát a vogulok medve eskü jéről, *Réthy* László «Hunfalvy Pál és a rumének eredete» czimén tartott előadást, kiemelve e tekintetben Hunfalvy Pál uttörő munkásságát. Az ülés Hunfalvyt éljenezve oszlott szét. Hivták a lakomára is, de a kellemetlen időre hivatkozott, hogy jobb lesz, ha otthon marad. Barátai, tisztelői többé nem is találkoztak vele.

A történelmi társulat e hó 3-iki ülésén *Szilágyi* Sándor titkár előterjesztése alapján határozatba ment, hogy a «Magyar Történeti Életrajzok» kiadását jövőben is folytatni fogják. Az elnök melegen emlékezett meg a közelebb elhunyt tagokról: Hunfalvy Pálról és Wenzel Gusztávról és inditványozta, hogy érdemeik a társulati jegyzőkönyvben is örökítessenek meg.

A földrajzi társaság legutóbbi ülésén *Lóczy* Lajos a Balaton-bizottság mult nyári működéséről s a megkezdett munkák szervezetéről terjesztett elő jelentést. Talált nyomok a Balatonnak a geológiai jelenkorban való nagyobb kiterjedését bizonyitják. Ezután *Jankó* János, a ki ez év nyarán Lóczy egyetemi tanárt Biharban tett utján kisérte, adta elő jelentését. Egyik legérdekesebb pontja volt az utazásnak a hires bihari Karsztban a Kimpanyásza, hol a hegység egy nagy barlangja nyeli el a folyó vizét és a Dagadó forrás, a mely minden fél órában megtelik vizzel s aztán a viz ismét eltünik. Az előadást eredeti fényképi felvételek bemutatásával kisérte, melyeket Jankó és Lóczy készitettek. — Végül *Kőcsligethy* Radó a föld alakjáról értekezett.

Nógrádmegyei muzeum. A nógrádmegyei muzeum ünnepélyes megnyitása ment végbe *Balassa-Gyarmaton*. Degenfeld Lajos gróf főispán megnyitó beszéde után *Nagy* Iván jeles történészünk «Nógrádmegye jeles férfiai» czimü értekezését olvasta föl, melyben többek között Balassa Bálintról, Lisznyai Kálmánról, Kármán Józsefről, Madách Imréről stb. emlékezett meg. Utána *Pajor* István kir. tanácsos, volt árvaszéki elnök, olvasta föl a nap jelentőségéről irt ódáját. Ezután a külön épületben elhelyezett muzeumot tekintették meg, mely tele van a legértékesebb és legritkább tárgyakkal. Délután egy órakor az «ősi vármegyeház» termében diszebéd volt, melyen számál többen vettek részt.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A herczegprimás levelet intézett Helcz esztergomi polgármesterhez, melyben arra kéri, hogy miután ünnepélyeket akarnak rendezni, mellőzzenek minden költséges pompát és az ovációkra forditandó összeget oszsák szét a szegények között. Ennek daczára, Esztergom olyan fénynyel és pompával fogadja az új primást, a minőhöz hasonlót a primási város még nem rendezett.

A primás néhány nap óta ismét a fővárosban van, hol még mindig tisztelgő küldöttségek keresik föl. A héten fogadta a ferencznrendiek budapesti társházának küldöttségét. Szülővárosa Keszthely, husz tagu küldöttség által üdvözöltette, melyet Dunszt Ferencz apát vezetett. Vaszary herczegprimás mély megindulással hallgatta szülővárosa üdvözlését s kijelentette, hogy szülővárosa iránt táplált meleg szeretetét nem szavakkal, de tettekkel fogja kimutatni. *A budapesti lelkészkedő papság* decz. 3-ikán jelent meg a primás előtt, 21 plébános, 49 káplán, 30 hitoktató, és a szerzetes rendek főnökei. Bogisich Mihály prépost volt tolmácsuk. A primás melegen mondta, hogy az ő ajtaja és szive mindig nyitva lesz a papság előtt s a ki hozzá jön testvérként fogadja. — A primás ki maga is tesz látogatásokat (így Péchy Tamás képviselőházi elnöknél, gr. Szapáry Géza főudvarmesternél), vasárnap is több küldöttséget fogad még.

Protestáns zsinatok. E hó 5-ikén kezdődnek a magyarországi két legnagyobb protestans felekezet zsinatai Budapesten.

A tanácskozásokat deczember 4-dikén isteni tisztelet előzte meg. A két zsinat kölcsönösen üdvözlő küldöttséget indít a másikhoz. *A vasárnapi egyházi emlékünnepelyen*, az 1791-diki 26-dik törvényczikk megalkotásának emlékezetére, mindegyik felekezetet 30 tagu küldöttség fogja a másik felekezet istentiszteletén képviselni. Az evangelikusoknál az egyházi szertartást Sárkány Sámuel püspök végzi, az ünnepi szónoklatot Zelenka Pál püspök mondja. Az istentisztelet után, az említett törvényczikk emlékezetére, a *megyeháza nagytermében ünnepi ülés* következik, melyen mindkét felekezet által tartandó ünnepélyes közgyűlés alkalmából, a megyeháza disztermébe s karzatára belépti jegyeket bocsátanak ki, melyeket az illető ülések napján, az ülés kezdete előtt egy órával a megyeházánál, *Zseny* József aljegyzőnél lehet átvenni. Őt egyuttal a háznagyi tiszttel bizták meg. Az első érdemleges ülés deczember 7-dikén lesz. Az evang. zsinat 116 tagból áll és képviselve lesznek a pánszláv papok is.

A nyitrai püspök jubileuma. Dr. *Roskovanyi* Ágost, nyitrai püspök, nov. 30-ikán ülte meg püspökségének negyvenedik évfordulóját. Nyitra város lakossága szép ünnepélyt rendezett e napból.

A város már előtte való napon, vasárnap gazdagon fel volt lobogózva és este fényesen ki volt világitva. Esti félnyolczkor fáklyás menet indult a szinházterről, melyben résztvett az egész város. Másnap reggel 9 órakor tartották az ünnepi misét a várttemplomban, következett a küldöttségek fogadása. Az ősz püspök a nap emlékére *százötvenezer* forintot adott a tanitói és lelkészi alapra, *harminczötezer* forintot a szubszidárius alapra, mely ezzel az alapitványnyal immár százezer forintra rug *és háromezer aranyat* a Máriakultuszra.

MI UJSÁG?

Estély Szögyény miniszternél. Szögyény László ő felsége személye körüli miniszternél vasárnap este volt a delegációk alkalmából a második estély, mely néhány órára ismét összehozta Bécs politikai világának legkiválóbb személyeit. Jelen voltak a magyar delegáczió tagjai majdnem teljes számmal, az osztrák delegáczió számos tagja, továbbá a pápai nunczius, a nagykövetek, követek, udvari főméltóságok, gr. Kálnoky külügyminiszter, gr. Szapáry Gyula, b. Fejérváry és Wekerle Sándor magyar miniszterek, a külügyminiszterium főbb tisztviselői, Sterneck tengernagy, a kereskedelmi szerződés tárgyalására kiküldött bizottsági tagok stb. stb. A házigazda asszony a legszivélyesebben fogadták vendégeiket. A jelenlevő diplomaták hosszasabb társalgást folytattak Szapáry miniszterelnökkel, mely társalgásban Tisza Kálmán, Széczsen gróf, Csernátony, Széll Kálmán, Falk is részt vettek. Kálnoky gr. csaknem egész este a kereskedelmi szerződési tárgyalásokra küldött megbizottakkal beszélgetett; Reuss herczeg nagykövet szintén. Wekerle pénzügyminiszter élénk beszélgetésbe bocsátkozott dr. Plenerrel, majd Rothschild Albert báróval; egy másik teremben Wiederhofer tanár, a király házi orvosa, volt az érdeklődés központja s a német kormány kiküldöttjei bemutatták magukat a magyar miniszereknek. A fényes estély éjfélutáni 1 órakor ért véget.

Csiky Gergely szobra. A Kisfaludy-társaság részéről Gyulai Pál elnök és Beöthy Zsolt titkár a következő fölhivást intézi a magyar közönséghez:

A Kisfaludy-társaság elhatározta, hogy Csiky Gergely emlékét szobormüvel örökíti meg, melyet valamely, a közönség által látogatott középületben (talán az akadémia palotajában) helyez el. Csiky Gergely egy évtizednél hosszabb időn át elsőrangu képviselője volt a magyar szinmüköltészetnek. Kiváló fogékonyságának, eleven képzeletének és lankadatlan alakító erejének alkotásait szerette és tapsolta a közönség. Osztatlanul becsülte kitünő tehetségét s minthogy e tehetség mindvégig a legnemesebb eszmények szolgálatában állott, ezzel megbecsülte magát is. Bizonyosak vagyunk benne, hogy a müvei által fakasztott és táplált nemes érzések közül nem hiányozhatik a köszönet és hála érzése sem e müvek alkotója iránt. Szolgáltassa bizonyságát a magyar közönség azzal, hogy adományaival segitse elő a Kisfaludy-társaság kegyeletes tervének minél tökéletesebb megvalósulását. A Csiky Gergely szobrára szánt adományok a f. évi deczember 15-éig, vagy egyenesen a magyar földhitelintézethez (Budapest bálvány-utcza 7. sz.), mint a Kisfaludy-társaság pénztárához, vagy e lapok szerkesztőségéhez küldendők, mely a begyült összegeket a földhitelintézetnek át fogja szolgáltatni.

A szabadságharczi kiállitás rendezősége legutóbb 44 osztrák csataképet kapott, melyek az 1848/49-diki «K. K. Armee-Bulletin»-ek alapján készültek. A képek alatt az osztrák hadi jelentések megfelelő sorai olvashatók.

Karácsonyi játékok. Érdekes hirt irnak Pozsony mellől, *Főrév* (Oberufer) sváb falából. Eb ben a községben karácsonyi játékokat szoktak előadni, de az utóbbi hét évben nem játszották. Most azonban megtartják az előadást, mely úgy a szereplők száma, mint öltözékek s terjedelmes előadás dolgában Oberammergau után a világ legelső s talán már egyetlen *népies karácsonyi miszteriuma*. Az ammergauit anynyiban még tulszárnyalja, hogy mereven ragaszkodva a 15-ik századbeli hagyományokhoz, mind ezideig öltözékben, előadásmódban, dalok melodiájában ugyanaz maradt. Parasztlegények adják elő, parasztember tanitja be őket rá, mindenben népi és ódon. Az előadásokat ádvent első vasárnapján kezdték és vasárnaponkint adják vizkeresztig.

Erdély aranya. Emlitettük már, hogy egy góthai részvénytársaság erdélyi aranybányájában nemrég rendkivüli mennyiségü aranykristályt találtak egy csomóban. A részvénytársaság sietett összetöretni az 57 kiló aranyat, bár a nemzeti muzeum értékükön felül akarta magához váltani a kristályok egy részét, melyek tudományos szempontból is érdekesek.

Gothában most már azon okoskodnak az érdekeltek, hogy nem lehetne-e azon a szerencsés helyen még több aranyat is találni. Henoch ottani bányatanácsos egy berlini lapban most tüzetesen leirja a ritka arany-leletet. Összesen nem 51, hanem 57 kilót nyomott. Az ilyen aranycsomó vagy két ér keresztezése, vagy ugynevezett fészek szokott lenni. Ez utóbbi esetben nincs folytatása; de ha az első eset áll, akkor nagyon is érdemes kutatni, hogy azok az erek merre huzódnak, mert a talált aranycsomó szélességéből itélve, rendkivüli mennyiségü aranyat lehet még találni: annyit, a mennyiből kitelik egy három köbméternyi koczka, melynek sulya 570 métermázsa. Ez a rengeteg szerencse persze csak akkor érhetné a góthaiakat, ha a két aranyér elválva folytatódnék ugy fel-, mint lefelé. A bányatanácsos azonban tapasztalatai alapján a legvalószinűbbnek azt tartja, hogy az 57 kiló arany ugynevezett fészek volt és nem ágazik tovább.

HALÁLOZÁSOK.

HUNFALVY PÁL temetése deczember 2-ikán délután ment végbe az akadémia palotájából, melynek előcsarnokában állították föl ravatalát. Részvétnyilatkozat a messze külföldről is érkezett, a helsingforsi finn irodalmi társaságtól, melynek Hunfalvy tagja volt. Ravatalát pedig elárasztották koszorukkal. Minden tudományos és irodalmi intézet és testület kifejezte igy gyászát. A tud. akadémia nov. 30-ki ülését b. *Eötvös* Loránd meleg hangu nekrológgal nyitotta meg, melyben az elhunyt nagy érdemei mellett az akadémia nagy veszteségét emelte ki. Javasolta, hogy az akadémia koszorut tegyen a ravatalra, a temetés az akadémia költségén történjék, s a ravatalt az előcsarnokban állítsák föl; bucsuszavak tartására *Gyulai* Pál kérессék föl, arczképe pedig lefestessék. Ezzel az ülés feloszlott, a kitüzött tárgyakat a következő ülésre tévén át. A ravatalt decz. 1-én állították föl az oszlopos csarnokban. Diszes érczkoporsóban nyugszik az elhunyt. Arczvonásain a halál semmit sem változtatott. A közönség sűrűn látogatta a ravatalt decz 2-ikának deléig, mikor a koporsót lezárták. Mindjárt a déli órák után gyülekezni kezdtek a végtisztességre. A tudományos világ az irói körök teljes számban képviselve voltak. A díszes közönség a főváros értelmiségének szine-javát tette. A gyászszertartás délután három órakor kezdődött. *Doleschal* Sándor ev. lelkész hosszabb beszédet, majd imát és könyörgést mondott. *Gyulai* Pál szólt az akadémia és Kisfaludy-társaság nevében, bánatosan mondván: «Nincs köztünk többé az a valódi tudós, a ki az európaiságot erős nemzeti érzéssel párosította, nincs köztünk többé a humanizmusnak az a kiváló képviselője, a ki minden iránt érdeklődött, a mi emberi s kinek bölcseségét emberszerető szive táplálta, nincs köztünk többé közéletünknek az a szilárd férfia, a ki nehéz megpróbáltatásokat élt át, de mindig hű maradt magához s ha kellett, épen olyan bátran felszólalt a kormány, mint a nemzet tévelygései ellen; nincs köztünk többé gyengéd férj, jó barát, hű rokon, a kit épen úgy szerettünk, mint tiszteltünk. Oh, mennyit vesztettünk benned! Mily nehéz a válás! Koporsódat hálánk, áldásunk kiséri, de fájdalomba veszve s koszoruidon könyeink csillognak.» E bucsuszavak mély hatást keltettek. A beszéd után a temetkezési intézet emberei hatfogatu gyászkocsira emelték a koporsót s megindult a szomoru menet, mely délutáni öt órakor ért ki a kerepesi-temetőbe, a hol a megboldogultat a családi sirboltba temették. A sirnál dr. Réthy László, a magyarországi néprajzi társaság titkára mondott még áldást a koszorus mesterre.

Idősb dr. SASS ISTVÁN, Tolnamegye tiszti főorvosa, az országos közegészségügyi tanács tagja és a Ferencz-József-rend lovagja, decz. 3-ikán meghalt Szegzárdon. Lapunk is egyik régi dolgozótársát gyászolja benne. Tanulótársa és bizalmas barátja volt Petőfi Sándornak, kiről sok becses adatot őrzött meg, s ezeket leginkább lapunk utján hozta nyilvánosságra. Petőfi életrajzának számos lényeges részei ezek. Az elhunyt Tolnamegye legtiszteltebb emberei közé tartozott s halála mély részvétet keltett. Temetése e hó 5-ikére volt kitűzve. Hült tetemeit Borjádra szállitják, a családi sirboltba.

Elhunytak még a közelebbi napokban: MARKOVICH JAKAB, az erzsébetvárosi gimnázium nyugalmazott igazgatója, czimz. kanonok, Kolozsvártt, élete 72-dik évében. — ALFÖLDY SÁNDOR, korosi nyug. ref. esperes-lelkész, 63 éves korában. — POGÁNY IMRE, hámori plébános, élete 46-dik évében. — SCHERER KONRÁD, a bonyhádi gimnázium nyug. tanára, Szegzárdon. — KOLLER ANDOR, jász-felső-járási főszolgabiró, életének 39. évében. — HAJDU PÉTER, az 1848/9-diki szabadságharczban küzdött Miklós-huszárok egyik vitéze, élete 74-dik évében, Turkeviben. — Báró PÁSZTHORY IMRE, nyug. vezerőrnagy, a hadi érem tulajdonosa, Bécsben. — PATRUBÁNY ANTAL, tekintélyes kereskedő és birtokos, Maros-Vásárhelytt. — SZONTAGH GÉZA, (másképen Don Diego) képiró, ki arczképfestéssel és másolatok készítésével kereste kenyerét, 48 éves, Budapesten. — MEISSNER KÁROLY, a mezőgazdasági ipar-részvénytársaság intéző tisztje, Tót-Szentpálon, véletlen szerencsétlenség következtében. — ANTALFFY ENDRE, aradi ügyvéd és városi képviselő, 46 éves korában. — KOVÁCS JÓZSEF, ügyvéd, Debreczenben, 43 éves. — Dr. STECH LAJOS, orvos, életének 82-ik évében, Rozsnyón. — NAGY JÓZSEF, gyulafalvi tanító, régi honvédhadnagy, 72 éves, Gyulafalván. — FREUND IGNÁCZ, a Freund és Neuschloss-féle vállalkozó czég tagja, Arcóban, honnan hült tetemeit Budapestre szállították. — ZAKÁR ISTVÁN, 1848/49-iki honvédőrmester, Kis-Várdán. — BALOG JÁNOS, negyvennyolczas honvédhadnagy, 72 éves korában, Budapesten, az üllői-uti kórházban.

IVÁNDY MIKLÓSNÉ, szül. Hertelendy Hermina, hevesmegyei pétervásári főszolgabiró neje s a vörös kereszt-egylet ottani fiókjának elnöke, élete 55-dik évében. — Özv. OLASZ MENYHÉRTNÉ, szül. Rááк Jozefa, 68 éves, N.-Váradon; ugyanitt SZERÉNYI IMRÉNÉ, 60 éves. — SZTÁN SIMONNÉ, volt főszolgabiró neje, Erdőszádán, kinek mikor szelhüdés következtében történt hirtelen halálát tudatták közel lakó nővérével, FÖLDESINÉ asszonynyal, ez is szélhüdéstől érve, holtan omlott össze. — INCZE LAJOSNÉ, szül. Gödri Julianna, huszárfőhadnagy özvegye, 67 éves, Maros-Vásárhelytt. — LENZ GABRIELLA, Lenz Ödön állami ipariskolai tanár leánya s a budapesti Ranolder-intézet tanítónője, 18 éves korában, Budapesten; ugyanitt BALOGH KORNÉLIA, 22 éves korában.

Szerkesztői mondanivalók.

Panaszos dal. Nagyon el van nyújtva, különösen a vers első felében érezzük ezt, mely azonfelül még gyakran erőltetett is. Ilyen például a hasonlat az egybe fonott két fáról, mely ha válni kell, nem terem. A következő (6-dik) versszak is ilyen képtelen képből áll s csak a 7-dik strófától kezdve lendül föl a költemény. Közölhetővé csakis gyökeres átdolgozással, az első résznek csaknem teljes megváltoztatásával válnék.

A baba. A szeretet jóleső melege ömlik el rajta, de, mint vers, csak középszerű.

Tilosban jár. Néprománcz volna, de nem sikerült. Hiányzik belőle a költői mag, így csak üres külsőségek értéktelen rajza. Van azonban benne két jó sor, a negyedik versnek két első sora; a hasonlat itt nagyon találó.

SAKKJÁTÉK.

1693. számu feladvány. Heathcote G.-től.

(2-ik dijat nyert feladvány.)

SÖTÉT.

VILÁGOS.

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1687. számu feladvány megfejtése.

Zimmermann S.-tól.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.	a. Világos.	Sötét.
1. d2—d3	c4—d3 : (a)	1. …	e4—d3 : (b)
2. Hf8—d7†	Kc5—d5 :	2. Hb8—d7†	Kc5—d5 :
3. Vb1—a2 mat.		3. Vb1—h1 mat.	

b.		c.	
1. …	Kc5—d5 : (c)	1. …	Fa7—b8 : (d)
2. d3—e4 †	K. t. sz.	2. Vb1—b4†	Kc5—d5 :
3. H megfelelőleg d7 mat.		3. Vb4—b5 mat.	

d. Világos. — Sötét.
1. … Hd8—c6—e6
2. { Hb8 / Hf8 } — d7 † Kc5—d5 :
3. d3—e4 : mat.

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Ung.-Tarnóczon:* Németh Péter. — *Kecskeméten:* Balogh Dienes. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 47-ik számában közölt képtalány megfejtése: *Sötét titok.*

HETI-NAPTAR, deczember hó.

Nap		Katholikus	és protestáns	Görög-Orosz	Izraelita
6	V.	D 2 Miklós pk.	D 2 Miklós	24 F. Kelemen	5
7	H.	Ambrus pk. ea.	Ambrus	25 Katalin vt.	6 Jer.k.e.
8	K.	B.-Assz. szepl. f.	B.-A. fog.	26 Alip.	7
9	S.	Leokádia sz.	Joakim	27 Perzs. Jakab	8
10	C.	Melkiades	Melkiades	28 Uj István	9
11	P.	Damáz pp.	Damáz	29 Par. s 375 v.	10
12	S.	Szinéz vt.	Ottilia	30 András ap.	11 S. Waj.

Holdváltozás. ☽ Első negyed 8-án 6 óra 20 pk. este.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Félretett selyemkelméket 25%—33⅓% és 50% engedménynyel az eredeti árakból — szállít méter- és ruhánként szállítás- és vámdíj-mentesen **Henneberg G.** (cs. és kir. udv. szállító) gyári raktára, **Zürichben.** Minták postafordultával. — **Levelekre Svájczba 10 kr.-os bélyeg ragasztandó.**

Karácsonyi ajándékok!

ifj. NAGEL OTTÓ könyvkereskedésében Budapesten, Muzeum-körut a Nemzeti szinház bérházában megjelent és kapható:

Képeskönyvek 2—3 éves gyermekeknek. *Képes versek* a kicsikék számára. Elpusztithatlan szines képekkel. Ára 1 frt 60 kr. — *Kicsinyek világa.* Nagy, elpusztithatlan képeskönyv szines képekkel a szemléleti oktatásra. Ára 2 frt 60 kr. — *Verses állatképek.* Magyar remekirók müveiből az ifjuságnak átalak. összegyüjtötte Kalocsa R. Szines képek. Ára 80 kr. *Oktató képek* kisdedek számára. Ára kötve 2 frt 60 kr.

4—6 éves gyermekeknek. *Pósa* Lajos. *Arany napok.* (Ujd.) Gyermekversek szines képekkel. Kötve 1 frt 80 kr. — *Pósa* Lajos. *Tündér órák.* (Ujd.) Verses mesék szines képekkel. Kötve 1 frt 80 kr. — *Gyermekek mulatsága,* képes könyv, csinos szines képekkel és olvasmánynyal. Irta Szabó Antal. Ára 1 forint 20 kr. — *Gyermekkerti csokor.* Dalok, szavalmányok és társasjátékok kis gyermekek számára. Ára kemény kötésben 70 kr. — *Erdőssy.* Gyermekmesék szines képekkel. Csinos kötés 60 kr. — *Robinson Crusoe.* Az ifjuság számára irta Sándor M. Szines képekkel, ára 1 forint 40 kr. — *Hazai állatok és azok használata.* Ára 2 frt 20 kr. Egy-egy rész frt 1.20. — *Pósa* Lajos. *Arany napok. Tündér órák.* (Ujd.) Gyermekversek és verses mesék. Szines képekkel. Kötve 3 forint 20 krajczár.

7—10 éves gyermekeknek. *Tündérmesek,* elmeséli Tóni bácsi. Kedvelt tündérmesék válogatott gyüjteménye. Nagy szin. képekkel. Ára frt 1.20. — *Kalocsa. Igaz történetek és mesék.* Az ifjuság számára a legjelesebb kutfők után irta a tanitó néni. 18 szines képpel és számos fametszettel. Ára csinos kötésben 1 frt 60 kr. — *Tünderkert,* legszebb, legujabb tündérmesék és elbeszélések gyüjteménye, összeállitotta Kalocsa Róza, sok fametszvény és 18 szines képpel. Ára csinos kötésben 2 forint 40 krajczár. Díszkötésben 3 frt 20 kr. — *Leányvilág* 1886. Kötve 4 frt. — *Gulliver utazásai.* Irta Svift J. Ára 1 forint. — *Münchhausen báró csodálatos kalandjai.* Az eredeti után elmeséli Sándor M. Szines képekkel. Kötve 1 forint 20 krajczár. — *Karácsonyi regék* Büchner L. nyomán a mi kedves gyermekeinknek nyujtja Tatay Karolin. Ára csinos kötésben 1 frt 20 kr. — Pósa Lajos. *Gyermekkert.* Apró történetek versekkel és sok szines és könyomatu csinos képpel, ára csinos kötésben 2 frt 40. — *Világ szep mesék.* Legszebb tündérmesék a magyar ifjuság számára, irta Benedek Elek. Szines képpel, diszkötésben. Ára 3 frt 60 kr. —

11—14 éves gyermekeknek. *Patrick szigetje.* Egy vén matróz élményei, irta Baróti. (Gál Mózes.) Szines képekkel. Ára csinos kötésben 1 frt 80 kr. — *Köszöntők és üdvözletek.* Irta Vargyas Endre. Ára füzve 60 kr., kötve 1 frt 20 kr. — *A nagy világ.* Mulattató és ismeretterjesztő olvasmányok, irta Magyari. Ára 1 frt 20 kr. — Dr. *Dezső* Béla. *Növenygyüjtő.* Ára 1 frt 80 kr. — *Saadi Firuz keleti tündérregék.* Az arab és török regevilág gyöngyeinek irodalmunkban eddig kiadatlan gyüjteménye, öt szines képpel, díszes. kötve 2 frt. — *Mondafüzér.* Uj kiállitás. Különböző népek őskorából, a lovagok korából és az ajkorból; a magyar ifjuság számára irta Clio. 6 szines s 40 fametszésü képpel, csinos köt. 3 frt 60 kr. — *A fehér sas, mexikói történet.* Irta Baróti. Ára 1 frt 80 kr. — *Amerika felfedezése.* Az ifjuság számára irta Markó Ferencz. Csinos képekkel kötve. Ára 2 frt. — *Columbus Kristóf* az ifjuság számára irta Markó Ferencz. Ára kötve 1 frt. — *Pizzaro Ferencz Peru meghóditója.* Az ifjuság számára irta Markó Ferencz. Ára kötve 1 frt. **Felnőtteknek.** — *magyar általános levelező és házi titkár.* 3 frt 60 kr. — *Bartók L.* Thurán Anna 3 frt 60 kr. — *Bánó J.* Uti képek Amerikából. 4 frt 60 kr. — *Zilahy magyar szakácskönyv.* 1 frt 20 kr.

Legjobb és Leghirnevesebb Pipere Hölgypor

La VELOUTINE

Különleges Rizspor bismuttal vegyitve

CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Különös figyelemre méltó!

A hírneves Dr. FORTI-féle Sebtapasz,

mely oszlató, érlelő s **fájdalmat csillapitó** hatása által **biztos** és gyökeres gyógyulást eszközöl **torokgyuladás, bőrkés barnaság** (Croup, Angina), különféle sérülések, harapás, szurás, égés vagy forrázás által támadt **sebek-**, darázs- és méhszurás, bujasenyves és egyéb konok fekélyeknél, zuzódásoknál meglepően **gyors fájdalomcsillapitással. Különösen hatásos idült daganatok,** genyedések-, makacs kelések- és mindennemü genyedéseknél, mirigydaganatok és görvélyes fekélyeknél, körömfolyás-, ujjféreg-, körömméreg-, fagydaganatok- és helyi csúznál sikerrel alkalmaztatik ugynevezett gyermeklábaknál. Tejrekedés- és **a női mellnek** ez által támadt **gyuladása-** és **megkeményedésénél nem eléggé ajánlható.** Oly sebekre is, melyek a **betegágyban való hosszas** fekvés által gyakran támadni szoktak, **nincs hatásosabb szer,** miután e néha életveszélyes sebek gyógyulása e sebtapasz által **biztosan** és **meglepő gyorsan** következik be.

Hólyagtapasz vagy mustarliszt-borogatások után használva, Dr. Forti sebtapasza **valóságos enyhitő szer,** éppen ugy **pióczák** használata után a vérzésnek rögtöni beszüntetésére és hogy a hosszabb, gyakran veszélyes **utóvérzés elkerültessék.** Ezen sebtapasz **touristáknak** is feltétlenül szükséges a lábak és egyéb testrészek kisebbedése ellen.

Ezen megbecsülhetetlen gyógyszer, a melynek jelessége kétségtelenül a leghitelesebb személyek bizonyitványai által már rég el van ismerve, igazolja elterjedt hirnevét, rendkivüli, még idült bajoknál is mindig csalhatatlanul kipróbált hatása által, minélfogva a szenvedő emberiség javára méltán legjobb ajánlást érdemel.

Árak csomagonkint használati utasitással együtt: **kisebb 50 kr., nagyobb 1 frt.** Postán az ár előreküldése vagy utánvéttel mellett 10—20 krral több. Postán csak nagyobb csomagok küldetnek szét. Valódi minőségben kapható:

Főraktár: **Budapesten: Török József** úr gyógyszertárában, király-utcza 12. és a legtöbb itteni fővárosi nemkülönben külföldi, valamint Magyarország nagyobb városainak gyógyszertáraiban. — A készitő czime: **Forti László, Budapest** (Buda), I., Várfok-utcza 14. sz. alatt.

Óvás! A hírneves Dr. Forti-féle sebtapasz különösen hazánkban, de a külföldön is félszázad óta ismeretes. A legutóbbi időben e kipróbált gyógyerejü sebtapasz mellett, egy ujabb Forti-féle sebtapasz jutott forgalomba, mely a **Dr. Forti-féle eredeti** sebtapasznak valószinüleg csak halvány utánzása. Ova intjük tehát a nagyérdemü közönséget, hogy a Forti-féle sebtapasz vásárlásánál a **Dr. Forti-féle sebtapasz** kérendő, mely nem tévesztendő össze a Forti K.-féle sebtapaszszal; mely sem szinére, sem szagára nézve nem hasonlit az eredetihez. Ez okból a Forti-féle sebtapasz csak akkor fogadható el a Dr. **Forti-féle sebtapasz** gyanánt, ha az a használati utasitáson a mellékelt alaku «védjegygyel» és **FORTI László eredeti kézjegyével** s azonkivül a csomag külsején dombor nyomatu védjegygyel van ellátva.
Tiszt. Budapest 1891 október hó.
Forti László.

Forti László

MEZEI EGEREK
tömeges és biztos kipusztitására ajánlom az általam készitett és már eddig is sok előkelő uradalmakban, nagyobb gazdaságokban, ugyszinte több községekben **a legjobb sikerrel használt** 4515

EGÉRMÉRGET

labdacs alakban, eddigi tapasztalatok szerint 1 holdra 1—2 elegendőnek bizonyult; 100 kilo ára 45 frt, egy 5 kilós láda 3 frt o. é. Bővebb értesitéssel bérmentve szolgálok. **Sipőcz István** gyógyszerész, Pécsett (Baranyamegye).

Harmonikáról külön árjegyzék!

Sternberg A. és Testv.
Hangszer-Ipar
Budapest, kerepesi-út 36

Képes árjegyzék ingyen és bérm.

Puritas különleges szájszappan.

A régóta hirneves, egyetlen és már 1862-ben a londoni világkiállitáson kitüntetett, legvonzóbb és leghatásosabb szer a száj és fogak ápolására. A «Puritas» teljesen oldja a fogak tisztátalanságát, anélkül, hogy azokat megsértené, gátolja a fogak romlását s a szájban a rossz szag képződését. **Med. dr. Faber C. M.,** Ő fensége, boldogult Miksa császár, udvari orvosától. — 1 szelencze 1 frt. Szétküldési raktár: Bécs, I. Bauernmarkt 3, s a bel- és külföld minden gyógyszertárában és illatszer-kereskedésében. 4512

Gyógyszertár „az arany bir. almához"

PSERHOFER J. Bécs, I., Singerstrasse 15.

Vértisztító labdacsok, ezelőtt **egyetemes labdacsok** neve alatt; ez utóbbi nevet teljes joggal megérdemlik, mivel csakugyan igen sok oly betegség létezik, melyben e labdacsok csodás hatásukat bebizonyitották. Sok évtized óta ezen labdacsok általában igen el vannak terjedve, számtalan orvos rendeli azokat, s alig akad család, melyben e kitünő háziszerből ne volna egy kis készlet.

E labdacsokból **1 doboz 15 labdacscsal 21 kr., 1 tekercs 6 dobozzal 1 frt 5 kr.,** bérmentetlen utánvét melletti megküldéssel **1 frt 10 kr.**

A pénz előleges beküldése mellett, bérmentes megküldéssel együtt 1 tekercs labdacs 1 forint 25 kr., 2 tekercs 2 frt 30 kr., 3 tekercs 3 frt 35 kr., 4 tekercs 4 frt 40 kr., 5 tekercs 5 forint 20 kr., 10 tekercs 9 frt 20 kr. (1 tekercsnél kevesebb nem küldetik szét.)

Kéretik határozottan PSERHOFER J.-féle „vértisztító labdacsokat" kérni, s arra ügyelni, hogy a dobozok tetején levő felirás minden dobozon a használati utasitásban látható PSERHOFER J. névaláirással el legyen látva és pedig ☞ veres ☜ nyomásban.

Fagy-balzsam, PSERHOFER J.-tól. 1 tégely 40 kr., bérm. megküldéssel 65 kr.
Keskeny utifű-nedv, hurut, rekedtség, göresköhögés stb. ellen. Egy palaczk 50 kr.
Amerikai köszvénykenőcs, forint 1.20.
Por lábizzadás ellen. 1 doboz 50 kr. bérm. megküldéssel 75 kr.
Golyva-balzsam, 1 üvegcse 40 krajczár, bérmentes megküldéssel 65 kr.
Élet-essenczia (prágai cseppek), megromlott gyomor, rossz emésztés ellen. Egy üvegcse 22 krajczár.
Angol csoda-balzsam, 1 üveggel 50 kr.
Fiaker-por, köhögés stb. ellen. Egy dobozzal 35 kr. bérmentes megküldéssel 60 krajczár.
Tannochinin-hajkenőcs, Pserhofer J.-tól; a legjobb hajnövesztő szer, 1 szelencze 2 frt.
Egyetemes tapasz, STEUDEL tanártól, sebek, daganatok stb. ellen. Egy tégely 50 kr., bérmentes megküldéssel 75 kr.
Egyetemes tisztitó só, BULRICH A. W.-tól. Kitünő háziszer megzavart emésztés minden következményei ellen. Egy csomag ára 1 forint. 4558

Az itt felsorolt készitményeken kivül valamennyi az ausztriai lapokban hirdetett bel- és külföldi gyógyászati különlegesség készletben tartatik, s minden esetleg raktáron nem levő czikk kivánatra pontosan s legjutányosabban beszereztetik. ☞ **Postai küldemények** az összeg beküldése mellett, nagyobb megrendelések utánvétel mellett is, a leggyorsabban eszközöltetnek. **A pénz előleges beküldése mellett** (legczélszerübben postautalványnyal), **a viteldíj sokkal kevesebbe kerül, mint utánvétel mellett való küldésnél.**

A fönnebbi különlegességek kaphatók Budapesten is, Török József gyógyszertárában, király-utcza 12. szám alatt.

Dr. Lengiel Fr.-féle nyirfabalzsam.
Kir. szab. Svédhonra.

Már magában véve azon növényi nedv, a mely a nyirfából kifolyik, ha annak törzsét megfurjuk, emberemlékezet óta mint a legkitünőbb szépitő szer volt ismeretes, ha azonban ezen nedv a feltaláló utasitásai szerint, balzsammá alakittatik át, csak akkor nyer ugyszólván csodálatos hatást.
Ha este megkenjük vele az arczot vagy más bőrrészeket, akkor másnap csaknem észrevehetetlen pikkelyek válnak le a bőrről, a mely ezáltal fehérré és gyöngéddé válik. Ezen balzsam kisimitja az arczon a ránczokat és himlőhelyeket, ifju arczszint, a bőrnek fehérséget, gyöngédséget és üdeséget kölcsönöz; a legrövidebb idő alatt eltávolitja a szeplőt, májfoltot, anyajegyeket, orrverességet, bőratkát s a bőr minden más egyéb tisztátalanságait. Ára egy korsónak, használati utasitással együtt, 1 frt 50 kr.

Dr. Lengiel orvosi Benzoe-szappana
a legalkalmasabb bőrápoló szappan, mely a bőrt gyengéddé s finommá teszi s hivatva van a nyirbalzsam hatását előmozdítani. Ára 60 kr. Kapható minden jobb gyógyszertárban. **Főraktár:**
Török József gyógyszert., Budapest, király-utcza 12.
Aradon: Ring S. gyógyszerésznél. 4541

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvárusnál kapható:

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Legujabban megjelent füzetek:

- 295. füzet. **Elmélkedések** a rómaiak nagyságának és hanyatlásának okairól. Irta *Montesquin Károly.* Francziából forditotta Orlai Antal. Ára füzve 40 kr.
- 296. « **Guillot Arsène. — Aubain abbé.** Irta *Merimée Prosper.* Francziából ford. K. Karlovszky Erdre. Ára füzve 30 kr.
- 297. « **Két fájdalom.** Dráma 1 felvonásban. Irta *Coppée Ferencz.* Francziából forditotta ifj. Szász Béla. Ára füzve 20 kr.
- 298. « **Az atyai ház.** Regény. Irta *Pálffy Albert.* Második kiadás. Ára füzve 1 frt.
- 299. « **Jean-Marie.** Dráma egy felv. Irta *Theuriet A.* Francziából ford. ifj. Szász Béla. Ára füzve 20 kr.
- 300. « **Az én jó csillagom.** Vigjáték egy felvonásban. Irta *Scribe.* Francziából forditotta ifj. Szász Béla. Ára füzve 20 kr.

Csúz, köszvény, tagszaggatás, fejfájás, csipőfájdalom, hátfájdalom stb. ellen legjobb bedörzsölés a Richter-féle

Horgony-Pain-Expeller.

Több mint 20 év óta a legtöbb családban ismeretes mint fájdalom-enyhitő szer és majdnem minden gyógyszertárban kapható 40 kr. és 70 kr.-ért. Minthogy utánzások léteznek, ennélfogva mindig határozottan *„Horgony-Pain-Expeller"* kérendő.

☞ **Nincs többé fejfájás!** ☜
D. Götz MIGRAINE-PORA
huszonöt év óta **egyoldalu, ideges, rheumaszerü,** söt **gyomorból** származó **fejfájás** ellen a legjobb sikerrel használtatott, mit több ezerre menő köszönet-nyilvánitás bizonyit. Utolsó időben a
☞ **MADRIDI UDVAR** ☜
feltünő eredménynyel használta. 1 doboz ára haszn. utasitás. 2 frt. 1 kis próba-doboz 1 frt. Eredetiben kapható **Fáykiss József nagy Kristófhoz** cz. gyógyszertárában Budapesten, továbbá **Török Józsefnél,** király-utcza *Postai megrendelések azonnal eszközöltetnek.*

Excelsior-kávé
(pörkölt szemes kávé) 4561

saját mód szerint és a belföldön kizárólagosan általunk pörkölt, a legkiválóbb kávéfajokból összeállitott keverék, mely a forgalomban eddig előfordult pörkölt kávékat zamat és erő tekintetében jóval fölülmulja és azokhoz képest legalább 25%-nyi megtakaritást nyujt. Az *Excelsior-kávé* száraz helyeken éveken át is megtartja kitünő tulajdonságait.— *Finomra való őrlés ajánltatik.*

☞ **Kéretik a védjegyre ügyelni.** ☜

Kapható: 5, 2, 1 és ½ kilós eredeti csomagokban minden nagyobb füszerkereskedőnél, — árak: legfinomabb 00 sz. faj frt 2.40, finom 0 sz. faj frt 2.20 kilónként.

„ELSŐ MAGYAR GŐZ KÁVÉ-PÖRKÖLDE"
Wertheimer és Frankl Budapest, V., Nagykorona-utcza 11. szám.

BISENIUS KÁROLY
most: Bécs, Stadt, Singerstrasse Nr. 11. Mezzanin.

Karácsonfa-díszítések minden évben használhatók.

Hatásos ujdonságok a legolcsóbb nagybani gyári árakon.
Közvetlen behozatal japáni karácsonfa-lampionokból. Kecses, áttetsző, dbja 6 kr.
Csodásan ragyogó golyók 3 krtól kezdve, **gyümölcstermények 10** kr., **dió 5** kr., **tojás 7** kr. s följebb; ezüsttel egészen körül vannak fonva.
Pompás ujdonságok üveggyümölcsből és takaros phantasie-lánczokból, nagyszerü szinhatással preparálva, hogy a gyermekek eltörés esetében meg ne vághassák magukat, egy carton 12 dbbal 30 kr. s följebb.
Új, eléghetetlen díszítés. Gömbök ragyogó Jézuska-hajból 5 kr., üstököscsillag és nap 6 kr., brilliánt bojtok és tobozok, dbja 5 kr., karácsonyfacsillám egész doboz 8 kr., **hó pelyhekben és tűzálló hó-vatta,** nagy csomag 12 kr., Jéggirlandok, méterje 10 kr. s följebb. Jéggyürük dbja 5 és 10 kr. Nagy duplacsomag a kedvelt Jézuska-hajból 10 kr., szines 15 kr.
Plasticus lebegő karácsoni angyal, dbja 15 kr. és följebb.
Ujnemü reflex-díszítések, ugymint angyalok és csillagok, a karácsonyfa csucsára, dbja 8 kr. és följebb.
Nagyszerű újdonság csodagyümölcsökből, belsejükben hasznos ajándékokat és tréfás meglepetéseket tartalmazva, dbja 25 kr.
Izzó és kristály üveggömbök, dbja 12 kr. s följebb.

Árjegyzékek ezer meg ezer legujabb karácsonfa-díszitésről ingyen. — ☞ Nem birok sehol fiókkal.

Körrejtély. Érdekes, nélkülözhetlen játék a hosszu téli estékre. **A körrejtély** csak akkor valódi, ha a gyári jelvénnyel, a «Horgonnyal» el van látva. Ára 35 kr.

Ezer meg ezer szülő dicsérőleg elismerte a híres *Horgony-Kőépitőszekrények* magas nevelési értékét; jobb és szellemileg vonzóbb játék nem létezik gyermekek és felnőttek számára! Részletesebbet ezekről valamint a «Körrejtélyről» **képes árjegyzékünkben** találni, melyet minden szülőnek *sietősen* (ingyen és bérmentve) meg kellene hozatni, hogy *kellő időben* gyermekeik számára *igazán alkalmas* **«karácsonyi ajándékot»** kiválaszthassanak és megrendelhessenek. Minden kőépitőszekrény a *«Horgony»* jelvény **nélkül** közönséges és kiegészitésre nem alkalmas *utánzás,* ennélfogva mindig

● *Richter-féle Horgony-Kőépitőszekrény* ●

kérendő és csak ilyen fogadandó el, melyek ugy mint ezelőtt még utol nem érettek, s **az egyetlenek, melyek szabályszerüen kiegészithetők;** készletben minden finomabb játékszerkereskedésben 35 krtól 5 frtig és feljebb.

Richter F. Ad. és Társa, első osztr.-magyar cs. és kir. szab. kőépitőszekrénygyára, **Bécs,** I., Nibelungengasse 4. Rudolstadt, Olten, Rotterdam, London, New-York, 310 Broadway.

!!! Bécsi ujdonság !!!
Schönbaumsfeld-féle mozaik ifjusági játék

10 burával és betét-koronggal 17 és 29 szinben (cs. és kir. osztrák-magyar szabad. 1891. szeptember 4.). Előállithatók a legkülönfélébb **szines képek** és egyszersmind szellemes időtöltést szolgáltat **gyermekeknek és felnőtteknek.**

Egy játék 80 krtól 10 frtig.

Kapható: játék-, könyv- és papirkereskedésben.

Az üzlettől való végleges visszalépés miatt, nagyszerü, hatóságilag engedélyezett

az „Ypsilanti“-hoz **szolid végeladás.** az „Ypsilanti“-hoz

KOLLARITS JÓZSEF ÉS FIAI

Budapest, IV. ker., Váczi-utcza 5. szám alatt.

4547 **Vászon, pamutáru, asztalnemü, zsebkendő, női, férfi- és gyermek-fehérnemüek.**

Menyasszonyi kelengyék. Az idénynek megfelelő mindennemü **téli szövött áru,** továbbá harisnyák, lábtyük, ujjasok és nadrágok; nagy választék **franczia ruhakelmékből** stb. a czikkhez mérten mélyen leszállitva: 10, 20, 30–40% árengedmény.

Csak 3 frt

a legszebb és legczélszerübb

Karácsonyi Ajándék.

(Emlék az elhunytakról.)

Alapítva 1879-ben.

Arczképek életnagyságban

Bármely beküldött fénykép után. Előleg 1 frt. Szállitási idő 10 nap. A hü hasonlatért kezesség vállaltatik. A fénykép sértetlen marad. Karácsonyi ajándékul szánt megrendelések előbb küldetnek be.

BODASCHER SIEGFRIED,

jutalomdijazott műterme,

Bécs, II. Grosse-Pfarrgasse 6.

RÉTHY JÁNOS

mérnök, nemzetközi

szabadalmi irodája,

BUDAPESTEN,

Erzsébet-körut 14. sz.

eszközli uj találmányok **szabadalmazását** és a szabadalmak **meghosszabbitását** bármely államban. Elvállalja **a találmányok értékesitését és védelmét.** Mindennemü felvilágositással szolgál szabadalmi ügyekben. — **Védjegyeket** belajstromoztat minden államban.

LEMBERG, Theaterstrasse. **BÉCS,** Mollardgasse. **KARLSBAD,** Mühlbadgasse.

Hatvani-utcza 10. szám, Nemzeti Casino átellenében.

Diszmű-különlegességek raktára.

Nagy választék mindennemü czélszerü és izléses karácsonyi, ujévi, születésnévnapi, ugy házi- és egyéb alkalmi ajándék-tárgyak, bronz, nickel, china-ezüst, bőr, selyem, selyem-kócz és gyem-kócz (peluche), elefántcsont, teknősbéka, fayence, porczellán, majolika, üveg, fa stb. anyagokból.

Késmárky és Illés

BUDAPEST,

Kerepesi-út 6, udvari bolti helyiségek.

Budapesten a legnagyobb és legkiterjedtebb raktár bel- és külföldi játékárú-különlegességekben, csecsemőktől kezdve nagyobb gyermekekig és felnőttek részére.

A t. vidéki közönségnek, kiknek a személyes jelenlét lehetetlen, ajánljuk nagy képes árjegyzékünket, melynek természethű rajzai és bő leirása után a választás majdnem megegyez a személyes megtekintéssel.

A rendelményeket a legnagyobb pontossággal teljesitjük.

Hatvani-utcza 9. szám. I. emelet. Nemda felett. Budapesten a legnagyobb árucsarnok (35 méter vagy 50 lépés hosszu).

Diszmű-különlegességek

folytatása a Hatvani-utcza 10. sz. a. üzletünk nagy tárgyakkal, továbbá eredeti chinai, japáni, indiai és török diszmű-különlegességek, u. m. fali díszek, szobrok, díszamphorok s egyéb nagy és ritka darabok, valamint bőr- és selyemtárgyakkal és csecsebecsékkel.

Kerepesi-út 6. szám

utczai helyiség

Nemzeti szinház és Pannonia-szálloda átellenében,

uti-, vadász-, és tourista-czikkek, bőrönd- és bőrárúk raktára.

Kerepesi bazár

udvari helyiségekben

norinbergi, háztartási, iskolai, kosár- és játékárú-raktár.

Nagy képes árjegyzékünk kivánatra díjmentesen megküldetik.

A kedves mamának
A kedves nagymamának
A kedves testvérnek
A kedves sógornőnek
A kedves leánynak
A kedves unokáknak
A kedves unokahugnak
A kedves nagynéninek
A kedves unokatestvérnek
A kedves barátnőnek

A bécsi háziasszonyok egyletétől ajánlva.

The Improved Darning Weaver

1 frt

cs. kir. szabad. teljesen javitott 4546

TÖMŐ-KÉSZÜLÉK!

(Stopf-Apparat).

Próbamunkával és képes bevezetéssel. 1 frt 25 kr. előleges beküldése mellett bérm. küldetik. Ezen rendkivül olcsó ár a Bécsben létesitett egészen uj és javitott gép berendezésekben leli magyarázatát.

Budapesten kapható:

Ádám Károlynál, IV. ker., Városház-tér 4. — **Schneider Józsefnél,** Deák-utcza 3. — **Sigmund Józsefnél,** Városház-utcza 4. — **Kirchknopf és Ádámnál,** Ferenczieik-tere 9. sz. — **Kertész Tydornál,** Dorottya utcza 1.

Szétküldés a vidékre:

SCHUBERT G. által

Bécs, Margarethenstr. 25.

Hirdetések elfogadtatnak a kiadóhivatalban, Budapesten IV., Egyetem-utcza 4. sz. a

Vidéki küldemények jótállás mellett.

Nem tetszésnél a pénz visszaadatik.

LATZKOVITS A.

József főherczeg ő cs. és kir. Fenségének és Sándor szerb király ő Felsége udv. szállitója, ajánlja a legczélszerübb

karácsonyi és ujévi ajándékok

dus választékát különleges 4548

fehérneműek és uri divatáru-czikkekben,

ugymint: legujabb nyakkendők, kesztyűk, zsebkendők, gallérok, kézelők, harisnyák, utazóingek és takarók, vadászmellények, nadrágtartók, alsó tricot-ingek és lábravalók stb. feltünő olcsó árakon.

Latzkovits A. cs. és kir. szab. fehérnemü-gyáros, Budapest, Váczi-utcza 22.

Haris, Zeillinger és Társa

„a kék csillaghoz“ 4523

különös figyelembe ajánlják általánosan elismert kitünő minőségü

gyep fehéritett, valódi szepességi nyüstös és kamuka asztalnemüek, törülközők, valamint törülőruhák és vásznakban

teljesen fölszerelt raktárunkat **Wein Károly és Társai** szepességi gyáraikból.

Eladás gyári árakon!

VALÓDI SZEPESSÉGI VÉD-JEGY EGHT ZIPSER

Minden egyes drb a gyári védjegyével van ellátva.

Budapest, IV., Váczi-utcza 13.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utcza 4. sz.)

50. SZÁM. 1891. BUDAPEST, DECZEMBER 13. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | egész évre 12 frt, fél évre — 6 • | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt, félévre — 4 • | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt, félévre — 3 • | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A VALLÁSSZABADSÁG EMLÉKÜNNEPE.

Külsőleg is méltó diszszel ünnepelte meg Magyarország két protestáns testvérfelekezete most száz éve országos törvénynyel biztosított vallásszabadságának emlékezetét. A vármegyeház terme, melyben a külön tartott isteni tiszteletek után az ünnep világi része közösen tartatott, alig győzte magába fogadni a mindkét felekezet előkelőségeiből egybesereglett diszes gyülekezetet.

Nem kevésbbé volt azonban a nagy alkalom emlékezetéhez méltó az a belső tartalom, melylyel ebből az alkalomból a külső fényes keret betöltetett. A századunkkal egyidős, ősz elnök, Vay Miklós báró rövid megnyitó beszéde senkit nem hagyott benső megilletődés nélkül; s az ünnepi lelkes hangulat és a szeretet, melynek szelleme az egész ünnep fölött lebegett, még emelkedettebb, még melegebb lőn, mikor a most ülésező országos két zsinat egyikének, az ágostai evangelikusokénak jegyzője, Győry Elek országgyülési képviselő, az emelvényre lépett s áhitatos csend között olvasá föl klasszikai emlékbeszédét, melyben a magyarországi protestáns felekezetekre korszakot alkotó alkalomnak képét állitá a hallgatóság lelki szemei elé, történeti hűséggel adván elő a lelkiismeret felszabadítása történetét, annak előzményeit, a magyar nemzet életére egy évszázadon keresztül gyakorolt azon üdvös hatásait, melyek nem egyedül az egyháziakban, hanem a kulturélet minden ágazatában, a magyar nyelv fejlesztésében s utóbb állami nyelvvé emelkedésében, magának az alkotmány, a szabadság, a törvények iránti hűség és ragaszkodás fokozásában nyilatkoztak.

E kitünő emlékbeszéd kapcsán, s a sajtóban eddig sehol meg nem jelent történeti részeinek fölhasználásával méltatjuk ez úttal mi is a száz év előtti azon nagy alkotásnak, mely a protestánsok vallásgyakorlatának szabadságát az 1791 : XXVI. törvényczikkben biztositá, jelentőségét, s a szorosan vett egyházi életen kivül az emberiségi és állami nagy érdekek kifejlesztésére gyakorolt hatását.

A magyarországi protestáns egyházak szabad vallásgyakorlatának ügye, történetünk tanusága szerint, kezdettől fogva szorosan egybefüggött alkotmányunk, állami és polgári szabadságunkat biztositó intézményeink sorsával, viszontagságos küzdelmeivel s végül diadalával. Azok a örvények, szerződések és békekötések, mindenek fölött pedig az 1606-ban Bécsben kötött s 1608-ban kibővitve a törvénykönyv I. czikkébe igtatott békeszerződés, mely alapját tevé le a lelkiismereti szabadságnak, s a linczi békekötés tartalmát magában foglaló 1647 : V. törvényczikk, mely amazt megerősité, — alkotmányunknak s egyéb közszabadságainknak is hatalmas oszlopai.

Az 1791 : XXVI. t. cz. bevezetésének világos szavai szerint, alapúl és talpkövül — pro basi et fundamento — ezt a kettőt vevé, hogy végre örökre megvalósuljon a haza fiai között a jó egyetértés és egyesülés — «fine stabiliendae inter se perpetuae harmoniae et unionis».

Mert ámbár a két előbbeni szintén kimondá s törvénybe igtatá a szabad vallásgyakorlatot: az mindazonáltal irott malaszt maradt s történetkönyvünknek legsötétebb lapjai közé tar-

Pozsonyban Schauff kiadásában megjelent egykorú rézmetszet után.

II. LIPÓT KIRÁLY.